Proletari din toate țările, uniți-vă!

cinteia tineretului

Anul VI
Nr. 32 (255)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
9 august
1986

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

Omagiul artei

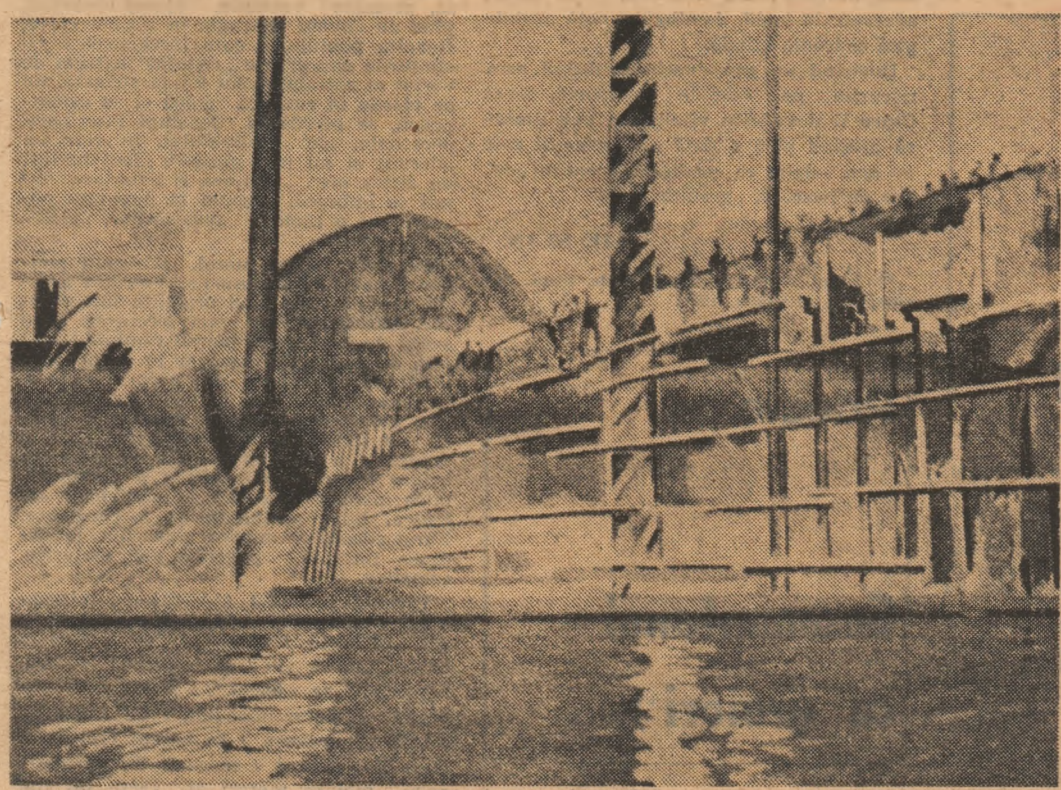

Pictură de VLADIMIR ȘETRAN

Puterea grîului

Cînd trupul grîului destramă
ninse planete sub țărînă
subțire ardere e rodul
văzului curs peste lumină.

Arborele cald vîslind prin sînge,
corolă-a semnelor stelare,
în somnul meu cum se deschide
puterea grîului mă doare,

puterea grîului e-n suflet
clară amiază în plutire,
de-a pururi sevă roditoare
și simț deschis inspre uimire.

CORNELIU OSTAHIE

File din jurnalul de călătorie al tînărului scriitor

O nouă magistrală albastră: Canalul Dunăre-București

Firul Argeșului este subțire, apa leneșă și miloasă, de parcă așa-zisul rîu de cîmpie este o categorie aparte ruptă oricum de apa cu același nume din munte, limpede, vijelioasă și dacă n-ai și cît de cît geografie te-ar surprinde, la ses, valea lată și nisipoasă, cu apa coborîtă ca de o jenă a puținătății, trasă și retrasă între niște maluri depărtate ca pentru un contur pofticios : așa să fi fost și tu, măi rîule ! Și gîndul te duce la marile fluvii.

Revii, fiindcă în jurul tău zgomotele cresc și descresc după o regulă și ea încearcă să excludă întîmplătorul. Simțurile îți sînt puse la treabă pe rînd sau toate odată, șantierul te asaltează, turist rătăcit, reporter în aflare de subiecte sau constructor în plin efort, prin ceea ce, de ani buni, ține scena, locul prim în această lume cu care nu ne vom obișnui îndeajuns niciodată : lumea șantierelor : dumnealor

MAȘINILE

E ceva vreme de cînd descălecatul pe un punct de lucru (fie mare, fie mic) se face dintr-un „ARO", o „Asistență tehnică", mai nou „LEA". Încet, încet, legenda aceasta s-a impus, imaginea pedeștrilor cu timp berechet la îndemînă se estompează, se impune o alta, aceea a tipilor febrili, grăbiți, eficienți.

E destulă vreme de cînd lopata și roaba au dispărut din prim planul efortului pe un șantier și zicem asta fără a cădea în extrema naivă, adică nu ne mai trebuie roabă și lopată și tirnăcop, avem excavatoare și autobasculante de 100 de tone.

Două scurte și banale observații preced o constatare profesională : după tipul utilajelor folosite îți poți da seama iute de faza la care a ajuns un șantier, iar dacă mai vezi și ce anume cară basculantele sau camioanele, și în ce ritm fac treaba asta, poți spune și, cu aproximație, desigur, cam și cît timp mai este pînă la punerea

PETRE DOMȘA

(Continuare în pag a VI-a)

MUNCA EROICĂ PENTRU ȚARĂ

Prezența activă a tinerei generații a patriei în opera istorică de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, în ansamblul marilor înfăptuiri ale poporului nostru constituie, fără doar și poate, o realitate vie, pregnantă, un semn — și un sens profund totodată — al implicării sale în tot ceea ce se gîndește și se transpune în fapt pe întreg cuprinsul țării în conformitate cu exigențele mereu crescînde ale prezentului și viitorului. Puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii noastre socialiste, cum este definit în Programul partidului, tineretul României socialiste își revendică identitatea sa demnă și creatoare de la însăși munca susținută, plină de dăruire și pasiune, de cutezanță revoluționară pentru înfăptuirea întocmai a mărețelor obiective stabilite de partid, pentru ridicarea patriei pe noi și noi culmi de civilizație, progres și bunăstare. În uzine și pe ogoare, în școli și facultăți, în institute de cercetare și proiectare, peste tot acolo unde se făuresc bunurile materiale și spirituale, tinerii poartă cu ei și materializează în faptă entuziasmul și responsabilitatea, competența și spiritul novator. Ne-am obișnuit, însă, pe bună dreptate, să vorbim de prezența lor „în prima linie a muncii pentru țară", adică pe șantierele naționale, județene și locale ale tineretului, acolo unde prind contur noile obiective menite să sporească necontenit forța economică a țării, să aducă soluțiile cele mai potrivite comandamentelor de dezvoltare multilaterală a acesteia. Continuînd și ridicînd pe o treaptă superioară eroica tradiție a muncii avîntate pentru înfăptuirea unor obiective de maximă importanță, așezate sub semnul cutezanței și al încrederii nelimitate în forța creatoare a socialismului, tineretul României de azi, puternic mobilizat de locul și rolul ce îi sînt acordate în societate, de înflăcăratele chemări și îndemnuri ale secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, își face un titlu de înaltă mîndrie patriotică din participarea mereu mai amplă, mereu mai pregnantă la traducerea în viață a unor proiecte cu adevărat grandioase, în măsură să dea o dimensiune grăitoare prin ea însăși timpului eroic pe care îl parcurge poporul nostru sub conducerea încercată și clarvăzătoare a partidului. Este suficient să amintim în acest sens Canalul Dunăre—Marea Neagră, cea mai mare lucrare de investiții din întreaga istorie a țării, pentru a ilustra faptul că identitatea tinerei generații se regăsește permanent și într-un mod deosebit de semnificativ în chiar chipul mereu înnoit al patriei. Dar cîte și cîte alte zeci și sute de exemple nu susțin oare acest adevăr care conferă uniformei de brigadier nobletea unei vîrste revoluționare trăite intens sub semnul elanului constructiv, al patriotismului fierbinte ? A fi brigadier, a fi prezent mereu acolo unde țara o cere, acolo unde este mai greu reprezintă un mod de a fi al generației tinere, constituind totodată un răspuns prin faptă nemijlocită pe care aceasta îl dă zi de zi, ceas de ceas, în semn de profundă recunoștință, minunatelor condiții de muncă și viață, de formare multilaterală și afirmare liberă, nestingherită care îi stau la dispoziție prin grija partidului, a secretarului său general, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, a întregii societăți. Pătrunzîndu-și în permanență fapta și gîndul de sensul adînc al romantismului revoluționar, al marilor răspunderi ce-i revin în prezent și în perspectiva viitorului, tineretul patriei este ferm hotărît, acum, cînd sărbătorește „ZIUA BRIGADIERILOR" în preajma aniversării a 42 de ani de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, să facă totul pentru a îndeplini în mod exemplar mărețele obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, să-și consacre întreaga energie creatoare înfloririi necontenite a scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC

ÎN ACEST NUMĂR

UN INTERVIU CU **FLORIN PIERSIC** (P. 3) ; „CLASICISMUL JURNALULUI" DE **GHEORGHE GRIGURCU** (P. 5) ; CONSTELAȚII LIRICE : VERSURI DE **MARIANA PANDARU** ȘI **ION BURNAR** (P. 6–7) ; ADEVĂRUL DESPRE ȘCOALA DE LITERATURĂ : RĂSPUNDE „ANCHETEI" **ALEXANDRA INDRIEȘ** (P. 9) ; 600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRONUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI A MUNTENIEI A DOMNITORULUI MIRCEA CEL MARE, UN ARTICOL DE **STELIAN NEAGOE** (P. 10)

viața literaturii

Poezie

În căutarea tonului *)

Premiul U.T.C. pe care l-a primit Tudor Cristian Roșca pentru debutul cu volumul **Memorii** m-a bucurat, pentru că el confirmă nu numai talentul sigur al autorului, ci și valoarea „școlii de poezie" de la Iași. După Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Mariana Codruț, încă un poet tînăr se vede încununat cu un premiu național și intră, deocamdată ca promisiune, într-o galerie prestigioasă, în care-l regăsim pe Emil Brumaru, Ioanid Romanescu, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, ca să nu-i numesc decît pe poeții de la „promoția '70" încoace. Livresc și ironic, Tudor Cristian Roșca își pune poezia sub semnul unei culturalități asumate (prima secțiune a cărții se deschide cu un motto din La Bruyère : „Totul a fost spus și venim prea tîrziu după șapte mii de ani de cînd există oameni care gîndesc"). De vreme ce „totul a fost spus" nici măcar sentimentul naturii, trăit la modul frust, nu mai poate fi scris, decît însoțit de o grimasă ironică : „Ce miracol să zaci în iarbă / oh să fii atît de verde / să miroși atît de bine. / încît mă rugam : // să nu deprind niciodată / alfabetul blestematul de alfabet / să nu simt niciodată / poesia pe-aproape" **(Despre condiția poetului, I)**.

Decepția poetului este, firește, o mască, dar fără ea Tudor Cristian Roșca nu și-ar putea transmite mesajul. Fără să atingă incandescența rimbaldiană, revolta acestei poezii împotriva limbajului deplînge saturația lirică a emoțiilor omenești : „O presupusele inocențe / o ale tale cele mai mari neghiobii / devorînd cuvintele memorabile : / dacă vrei să treci marea / cumpără-ți o corabie și lasă / naibii imaginația acasă" **(cinci, asupra ta)**.

Poetul cochetează, dar cochetează frumos și felul în care acuză condiția poeziei, bătrînă de cultură, seamănă, pînă la un punct cu lamentația unei doamne trecute de-a doua tinerețe, care-și deplînge vîrsta spre a fi contrazisă. Cu tot acest **lamento**, Tudor Cristian Roșca scrie cu poftă, cu o jovialitate minulescană. Registrele sale poetice, chiar și acelea grave au, în subsol, un umor levantin dizolvant. Ca să dau un singur exemplu, unde o biată interjecție parodiază locul comun din sentimentul generic, voi cita din **Variațiuni pe o temă din Bosch** : „încîntat o sărut nebunește / apoi o părăsesc pe insula ei pustie / ființă mignonă & oh..." Și Cărtărescu simte mirosul romanței, numai că el îl decantează în alte esențe.

La Tudor Cristian Roșca dominant este sentimentul de joc. Masca poetului e-a unui saltimbanc : face giumbușlucuri, însă, citeodată, i se întîmplă să înghită, de-adevăratelea, săbii. Scrie, după toate regulile, o **Gigă** ; secțiunea a doua a cărții se intitulează, cu spirit pentru paradox, **Studiu de bărbat trăgînd o sfoară** ; inventariază limbaje ca Mircea Cărtărescu („se-ntunecă încet pe mări / ieșeau din valuri înecații / ca să aprindă luminări / pentru-ale doamnei noastre grații"), deși fără program, mai degrabă din capriciu.

Volumul lui Roșca pare că reunește mai multe proiecte. Neputîndu-le cuprinde pe toate, ne oferă doar eșantioane din fiecare, spre degustare. Din ciclul **Despre condiția poetului** nu au rămas decît trei poezii. Numerotația poemelor ne poate spune cîte ceva. Din ciclul următor, **Asupra sa**, lipsesc secțiunile **trei, patru** și **șase**. Aș putea continua cu enumerarea. **Memorii** este, ca să folosesc, la rîndu-mi, un limbaj paradoxal, antologia unui debutant, care și-a adunat, în primul volum cu care a ieșit pe piață, cele cîteva volume pe care le-a scris cu gîndul de a le publica. Inconvenientul stă în aceea că, exprimîndu-se în mai multe limbaje, poetul se arată și se ascunde în același timp.

Tudor Cristian Roșca scrie o poezie a măștilor lirice, cu oarecare tradiție în „școala de la Iași". Ultimul reprezentant al acestei direcții este Lucian Vasiliu, și el laureat al premiilor U.T.C., însă, ca să confirme regula, sub „masca" de prozator. Poezia lui Roșca are un aer funambulesc, un mister comic, o copilărie cu tristeți și cu melancolii de sfîrșit de secol. Sub masca lui de saltimbanc se ascunde o substanță tragică. Intimismul discret al acestei poezii trece prin existențialismul ludic (Morgenstern, Sorescu) și conturează profilul unui poet a cărui realizare deplină o văd printr-o mai acută personalizare a experienței proprii.

VAL CONDURACHE

*) Tudor Cristian Roșca — **Memorii**, Editura Junimea, 1986

Proză

Viața pe picior mare *)

În buna tradiție a romanului comic și, așa după cum acela a apărut ca replică la prea plinul de evenimente eroicoide din prea multele romane eroice, Ionel Chiru scrie o carte în care pista aventuroasă este falsă, ea rămînînd numai ca suport pentru o plimbare veselă dar cu tîlc prin diferite medii sociale.

Umorul suculent al cărții, burlescul ei bine stăpînit pentru a nu cădea în „gros și hazliu", succesul de librărie ar putea să pară la o lectură superficială că „Surprizele unui curios" țin de literatura de vacanță, numai bună pe vara asta călduroasă. Nimic mai neadevărat fiindcă autorul, aflat la a doua carte la vîrsta de 57 de ani, știe să-și folosească din plin puterea de observație, înțelepciunea pe care și-a dobîndit-o, experiența de gazetar, romanul său fiind, înainte de orice, opera unui moralist superior.

Dar despre ce este vorba, pe scurt, în carte ? Pretextul aventurii le este dat celor doi cetățeni simpatici și păguboși dintr-o urbe medie, Romeo Chirpici, suferind din dragoste, și Coriolan Carcalete, detectiv particular, de un eveniment nu prea oarecare : prinși în relatarea unui caz de discopatie feminină tratată cu masaje bine aplicate, ei nu bagă de seamă că merg pe traversele unei căi ferate decît atunci cînd, cu fluierături regulamentare, locomotiva unui tren accelerat îi silește să elibereze repede de tot traseul. Iar ca semn că trenul era de persoane, pe la urechi le zboară și o pereche de pantofi numărul 46. Iată „misterul" de dezlegat, ai cui sînt pantofii ? Dotați din naștere cu logică și dedați prin educație la folosirea metodei inductive, eroii vor trage o concluzie a naibii de logică : fostul purtător al încălțărilor nu putea fi decît unul care trăiește **pe picior mare**. De aici încurcăturile provocate, de la această confuzie semantică dată de sintagma subliniată. De aici, pagini memorabile scrise în doar aparentă notă veselă pentru că în vizor sînt prinse chestiuni serioase, fapte care, altminteri sînt tratate sever de legi, fie ele administrative ori morale : nereguli din comerț, dar nu mica găinărie a vînzătorului care nu dă rest 5 bani ci marile caracude sînt înțepate, cele care-și aprind la chefuri țigările cu bancnote de o sută de lei ; marele și micul ciubuc din cooperația meșteșugărească și service-uri auto ; modul în care, în timp ce reparația banală a unui bloc avansează vitejește, alături de viitoarea ruină alți constructori înalță șase-șapte blocuri noi. Ședințomania și damblaua unora dintre concetățenii noștri de a alcătui pentru orice nimic ditamai comisia etc.

Folosind cu pricepere mijloacele consacrate ale genului : qui-pro-quo-ul, comicul de limbaj, onomastica personajelor caracterizantă, Ionel Chiru adaugă și o falsă și umoristică prefață dar și cîteva note de subsol, „lămuritoare", modificîndu-și astfel registrul de exprimare față de cartea anterioară („De-ar fi bănuit Calipso", Ed. Militară, 1983) unde, adecvate la temă, dominau o notă nostalgică și ironia blîndă.

Ilustrînd un gen vechi și dificil prin riscurile pe care le comportă, Ionel Chiru îi dovedește vitalitatea pur literară arătînd încă o dată că burlescul este un gen valabil cu condiția să conțină acel, atît de necesar, „granum salis"

ILIE STAN

*) Ionel Chiru — **Surprizele unui curios**, Ed. Militară, 1986.

Poezie

Geamantanul cu greieri *)

Un poet mai puțin răsfățat de critică (deși aceasta, în cîteva cazuri, s-a aplecat cu seriozitate asupra poeziei sale) este clujeanul Ion Noja care, cu toate că aparține, ca vîrstă, promoției '70, a debutat editorial odată cu „optzeciștii" („la vîrsta romanului" — observa Petru Poantă), fără însă a se putea vorbi de unele afinități cu poezia acestora. A treia carte a lui Ion Noja (După **Poduri suspendate**, 1979, **Umbra faraonului**, 1982), **Geamantanul cu greieri**, Ed. Dacia, 1985, (lector Ștefan Damian) ar putea fi situată undeva între poezia lui Mircea Dinescu, cel din primele cărți, și cea a lui Adrian Păunescu, din ultimele, fără teribilismul primului dar și fără starea vulcanică a celuilalt. Între aceste două tensiuni lirice, notele personale distinctive se orientează după liniile de forță a două teme predominante : erosul și socialul, aflate aproape într-un raport de consubstanțialitate. Cînd „trădează" socialul, remediul e găsit în eros, iar cînd acesta din urmă se află în impas, sufletul vine dinspre „evantaiul" socialului.

Prin întreaga sa poezie, Ion Noja se vrea a fi o conștiință mereu implicată în convulsiile realului, căutînd armonia lumii chiar și în dizarmoniile ei. El e un elegiac cu un acut simț moral, nu și moralizator, cu un accentuat sentiment al culpei. Poetul își asumă vini reale sau imaginare („Cît despre sentimente, de-ai ști / ce vinovat sînt, ce vinovate" — **Îmbrățișare**) dar nu o face cu ostentație.

Cele trei cărți ale sale par rupte dintr-un întreg. Astfel că nu mai surprind reluările de teme, simboluri, fuziunile. De pildă, **Geamantanul cu greieri**, titlul recentului volum, e titlul unui poem din **Umbra faraonului** ș.a.m.d. Ion Noja edifică în spațiul aceloraşi obsesii, nuanțează, propune variante, ajungînd la un plus de cinism și tragic în ultima carte. Revolta poetului, care înregistrează cu simțurile exacerbate „relieful" extrem de variat al socialului, nu e una strigată, nu se pierde în retorică goală ci se estompează, se pierde în tensiuni interioare, personale, ale individului, în care „a adormit și nu mai pleacă", „leul hăituit de atîtea ori". „Ordinea și aventura" lumii se îmbracă, precum în populara poveste, cu o piele a frustrărilor, „pielea singurătății".

Parabola, tîlcul moral, eticismul ponderat, patosul amar nu-i sînt străine acestei poezii. Patimile și orgoliile sînt potolite, atitudinea cea mai frecventă fiind aceea de înțelegere, poetul rămînînd însă plin de elanuri, încrezător în capacitatea lumii de a renaște din propria cenușă, în potențialitățile și în virtuțile vindicative ale rostirii poetice. Există în poezia lui Ion Noja un torent imagistic, o voluptate a metaforei într-un continuu balans între spontaneitate și elaborare, între instinct (poetic) și inteligență artistică, între seninătate și încrîncenare. Furat adesea de muzica versurilor, de ordinea formală, poemele par esoterice, ermetice.

Tărîmul imaculat („Atîrnă de mireasmă întregul cais, / de zbor atîrnă pasărea întreagă, / pămîntul de lumină și trupul tău de vis / ca ochiul de vedere, neprihănit se leagă. // Nemărginit cuvîntul — tărîm imaculat, / de sinea lui atîrnă-n univers, / în hamul cîntecului dacă îl străbat / mușcați de moarte-s pașii mei în mers") al cărții lui Ion Noja este un univers poetic coerent, viguros, situat într-un orizont de așteptare benefic.

NICOLAE BĂCIUȚ

*) Ion Noja — **Geamantanul cu greieri**, Editura Dacia, 1985

Revista revistelor

Și în numărul 4/1986 al revistei ECHINOX remarcăm preocuparea constantă a membrilor colectivului redacțional de a pune la dispoziția studenților aprofundate studii de științe sociale : „Concepția P.C.R., a tovarășului Nicolae Ceaușescu despre rolul și locul tineretului în societatea socialistă", „Făurirea P.C.R. și contextul internațional al mișcării muncitorești", „Unitatea dintre teorie și practică și promovarea ei în documentele P.C.R.".

Evidențiem, în paginile revistei, fragmentul „Specificul literar" din „Hermeneutica ideii de literatură", volum pe care Adrian Marino îl pregătește pentru Editura „Dacia".

Sub același semn, al seriozității, se înscrie și interviul cu prof. univ. dr. Petre Pînzaru, „Dialogul între filozofii români e anemic".

Mai remarcăm cronicile literare semnate de N. Steinhardt, Liviu Malița, Andrei-Iustin Hossu.

Ștefan Damian traduce din Rolando Certa „Ruralul și urbanul în poezie", iar Tr. Rotariu, din studiul lui Pierre Boindieu, „Pentru o «critică vulgară» a criticii pure".

În mod surprinzător, deloc reprezentantă, creația propriu-zisă.

În jurul anticipației

„Helion '86"

Între 30 mai și 1 iunie a.c. s-a desfășurat la Timișoara manifestarea „Helion '86", organizată de cenaclul SF cu același nume al Casei Universitarilor din Timișoara. Directorul acestei instituții, prof. Cornel Secu, este un fervent animator și comentator al literaturii de anticipație.

Manifestarea (spre regret, nu am fost în măsură să o urmăresc decît parțial) a încercat o formulă principial nouă în raport cu pînă acum cunoscutele consfătuiri și „zile" ale cenaclurilor de anticipație. Renunțîndu-se la invitarea unui mare număr de cenacluri, ai căror reprezentanți, cum s-a dovedit, nu sînt cu necesitate foarte interesați de diferitele aspecte ale literaturii SF, făcînd din deplasările lor mai mult acte de agrement turistic, s-a încercat formula invitării nominale a unui număr mai restrîns de participanți. Cunoscuta variantă a unor „convenții" cu multe zeci de „fani", care țintește în special stimularea periodică a unei atmosfere de adeziune, a fost astfel dublată de una orientată în special către un cît mai intens schimb de idei.

În prima zi au prezentat comunicări prof. univ. dr. Solomon Marcus, conf. univ. dr. Constantin Grecu, prof. univ. dr. Ivan Evseev, șef de lucrări Radu Stoenescu, dr. Bruno Wurtz și cercetător științific Constantin Cozmiuc.

În cea de a doua zi a avut loc o masă rotundă cu tema „Mutații tematice în SF-ul modern", la care am participat. Scriitorul Mircea Opriță a prezentat un eseu ; practicînd un comparativism de bună calitate, el s-a referit la cîteva dintre principalele etape din evoluția literaturii de anticipație europene și americane. Criticul Mihai Coman a vorbit, folosind sugestii din cercetările lui V. I.Propp, despre „SF-ul ca fenomen folcloric", relevînd o serie de posibile apropieri între cele două decenii (sînt creații de sistem, au funcții sociale analoge, sînt „ezoterice", autoconservatoare și tabuistice, au nevoie de confirmări festive). Rămîne de văzut cîte dintre aceste aserțiuni pot fi argumentate în moduri mulțumitoare. Profesorul Cristian Aurel a prezentat referatul intitulat „Literatura SF — o nouă mitologie" ; afirmațiile sale îndreptățite au fost expuse într-un mod oarecum naiv. Scriitorul Mandics György a prezentat apoi un reușit eseu („Transformările unui gen") din care am reținut mai ales considerațiile asupra legăturilor dintre scrierile SF și cele ale marii literaturi.

A urmat conferința profesorului Solomon Marcus, intitulată „Provocarea inteligenței", o excelentă eseistică vorbită, constituind o pledoarie implicită în favoarea literaturii de anticipație. Argumentînd pentru necesitatea unui consum din ce în ce mai mare de inteligență în lumea de azi, vorbitorul a adus în discuție cîteva dintre antinomiile științei contemporane. Astfel, distincția realitate-ficțiune, precum și cea subiect-obiect au devenit dificil de operat. De asemenea, unele modele științifice nu descriu, ci instituie realități. În fața unei realități „viclene", știința trebuie să devină, la rîndul ei, „vicleană". Înseși problemele strategice ale omenirii de azi sînt antinomice (de exemplu, antinomia dintre necesitatea științei și diversele degradări provocate de știință). Cîndva paradoxul era plasat la periferia cunoașterii ; astăzi el este de cea mai mare actualitate — un argument în favoarea literaturii SF.

Au mai prezentat referate sociologul Lucian Ionică, ing. Ioan Eremia Albescu, redactor șef al revistei „Știință și tehnică", prof. Cornel Secu și studentul Lucian Szabo.

„Helion '86" a patronat un concurs de proză scurtă și traduceri.

VOICU BUGARIU

autoportret

Florin Piersic

ACTORUL TREBUIE SĂ-ȘI RESPECTE, BA CHIAR SĂ-ȘI ADORE PUBLICUL

Un actor veșnic tînăr, ajuns — incredibil ! — la semicentenarul existenței sale de „om cu o mie de fețe", același Florin Piersic pe care l-am descoperit cu vreun sfert de veac în urmă în Orfeu în infern *alături de Irina Răchițeanu, acum, după un mult aplaudat spectacol cu* Zbor deasupra unui cuib de cuci, *ni se destăinuie, făcînd bilanțul ascensiunilor sale. Ne aflăm în apartamentul său în care se strecoară discret miresmele florilor din Cișmigiu, în care într-o dezordine pitorească ne întîmpină mii de obiecte ciudate, sofisticate și hazlii, antice și moderne, ca într-un magazin de rarități miraculoase. Gazda ne prepară un „ness-granulat" cu mîna proprie, ne lasă timp să admirăm expoziția sa de rarități, de suveniruri adunate de pe toate meleagurile lumii, apoi se declară pregătit să răspundă la orice întrebare.*

— Cum ți-ai sărbătorit împlinirea vîrstei de cincizeci de ani ?

— În ziua în care am împlinit cincizeci de ani — eram în orașul meu natal, la Cluj-Napoca. Dacă mă vei întreba : de ce ? am să-ți răspund că orașul acesta a fost, este și va rămîne cel mai frumos loc pe care l-am văzut eu și în care am trăit în viața mea. Oamenii, străzile, clădirile, chiar pomii, apoi obiceiurile — toate acestea fără îndoială influențează viața ta, își pun pecetea asupra inimii tale și caracterului tău. În Cluj-Napoca mi-am trăit copilăria, acolo am avut primul meu mare succes de viitor actor — nebănuind încă că aș putea să îmbrățișez această meserie. L-am jucat pe Pilat din Pont ca școlar, la vîrsta de unsprezece ani, cînd un actor de la Naționalul clujean, Sandu Rădulescu, a spus : „Băiatul acesta are în el o vrajă pe care nu știu de unde a luat-o"... Au urmat anii de liceu, anii în care am înțeles că pe lume mai sînt și necazuri pe lîngă bucurii. Și în acest context am înțeles că părinții sînt totul. Cu ei începe și cu ei se termină viața noastră. Apoi tot din Cluj-Napoca am plecat în lume, în lumea mare, acolo, soarta, destinul, cum spune Ioviță al lui Everac, m-am întors să-mi găsesc perechea, acolo m-am întors mereu să-mi reîncarc bateriile, și împlinirea mea sufletească, sentimentală își are rădăcinile tot acolo. Apoi să știi că pe scena Naționalului clujean am visat mereu să joc. Prin insistența mea — fără îndoială meritînd asta — și prin amabilitatea directorului meu, Radu Beligan, am putut să joc în clipa împlinirii vîrstei de cincizeci de ani în fața publicului clujean, în **Cartea lui Ioviță**, a lui Paul Everac. A fost o seară de neuitat. La cincizeci de ani la Cluj-Napoca am fost „cineva". Am jucat cu inima în gît. Mai nesigur pe mine ca niciodată. Abia a doua zi mi-am dat drumul la frîu. Dar să știi : chiar dacă eu regizam acea seară — n-ar fi ieșit așa cum a ieșit. Publicul a aplaudat, a cîntat „Mulți ani trăiască !" Colegi au vorbit. Everac a vorbit. Iar eu — crede-mă —, de data asta n-am spus nimic. La că mă gîndeam ? La faptul că n-am muncit degeaba. Că meseria făcută cu suflet și minte, cu dăruire, cu sacrificiu, aduce răsplată. Că nu-mi vine să cred că au trecut anii atît de repede, că nu sînt singur, că publicul atîta timp cît primește de la tine — îți dă înapoi energia cu care să te încarci și să continui... Asta am simțit eu la cincizeci de ani, cu martori, cu familia în fața mea, dar cu o absență nemotivată pe care n-o mai pot înlocui, cu absența unei ființe dragi care neapărat ar fi trebuit să mă țină de mînă, să mă ajute cu sufletul ei fără de egal să pășesc pe cea de a cincizeci și una treaptă — mama mea.

— Spuneai că ai jucat pe scenă încă din copilărie, dar nu te-ai pregătit pentru „meseria de actor"...

— Să mă crezi : nici măcar n-am știut ce este un actor. Vedeam la cinema **Zorro, omul cu mască, Luana** și alte filme hollywoodiene, și pînă tîrziu am crezut că cei care se mișcă pe ecran sînt niște supraoameni mai puțin vii și mai mult desenați de Walt Disney — eventual. Era prea frumos ca să fie adevărat ! Asta mi-aduce aminte de o întîmplare cînd cu Dem Rădulescu, la mare, intrînd într-o cofetărie, din grupul care stătea la coadă să-și cumpere prăjituri s-a desprins o fetiță de vreo opt anișori, s-a apropiat de noi, ne-a privit, ne-a atins ușor cu mîna, apoi ca hipnotizată s-a întors la mămica ei și privindu-ne continuu cu ochii bulbucați, i-a spus : „Mamă ! Sînt vii !" Exact așa am simțit eu cînd în clasa a IX-a un prieten, un coleg de clasă, Lascu Horațiu pe nume, m-a dus la operă. Atunci am văzut în carne și oase, „pe viu", care-i „figura cu actorii". De acest prim contact așa m-am infectat că am început să fac figurație, în **Aida**, în **Cneazul Igor** și în alte opere. „Cine-i ăsta slab, înalt ca o prăjină ?" — îl întrebă pe Lascu șeful figuranților. „Un prieten bun" —a fost răspunsul... „Atunci să-și mai pună vreo trei-patru ciorapi, patru-cinci cămăși ca să pară mai solid. Rhadames nu putea să aibă în armata lui niște nenorociți ca ăsta" — s-a pronunțat sentința. Apoi m-am apropiat tot mai mult de bătaia plină a reflectoarelor. Figurantul a început să fie cunoscut, poate și fiindcă era băiatul doctorului Piersic. Azi un pic, mîine un pic, strop cu strop fac al mărilor potop — zice o vorbă românească. Am primit și două-trei replici în **Student în anul III**, apoi în **Cetatea de foc**, apoi în **John, soldatul păcii...** Pe de altă parte, eu făceam la școală programele pentru serbări, în pauza mare cîntam „la difuzor". Colegii m-au și poreclit „Zece minute muzică". Pe urmă în clasa a XI-a am recitat la sfîrșitul anului **Nebuna** de George Coșbuc. Profesorii s-au emoționat, părinții au plîns, colegii au venit la mine și mi-au spus : fă-te actor ! Și asta m-am făcut ! Am dat examen la institut, am intrat al 27-lea... Am terminat institutul și am debutat în **Peer Gynt** al lui Ibsen, în regia lui Dinu Cernescu. Am jucat trei vîrste la Casandra, unde mi-am dat examenul de stat. Curios : eram mai bun în rolul de bătrîn, decît în cel de tînăr. „După patruzeci de ani ai să poți face roluri de compoziție" — îmi zicea Dina Cocea. „Dacă ai să muncești — n-o să mori tu Făt-Frumos. O să poți să-l joci și pe Zmeul Zmeilor !". Au urmat apoi roluri în **Copacii mor în picioare, Invazia, Vicleniile lui Scapin** și repartizarea promoției la Piatra Neamț. Apoi într-o zi de toamnă ploioasă, în 1959, am dat concurs la Teatrul Național din București. Am reușit și într-o altă zi, tot de toamnă, tot ploioasă, au coborît din mașină doi „monștri sacri", directorul Zaharia Stancu și adjunctul său Aurel Baranga, au promis directorului din Piatra Neamț marea și sarea, m-au luat și dus am fost. Așa a început pentru mine „aventura" artistică la Național. În **Discipolul diavolului** al lui Bernard Shaw, rolul Richard Dudgeon, cel interpretat în film de Kirk Douglas, a marcat debutul meu la Național, în regia marelui meu profesor, confident și părinte spiritual, Alexandru Finți. Lui îi datorez ce știu astăzi (dacă știu ceva), el m-a făcut Lennie în **Oameni și șoareci** de Steinbeck, Orin în **Din jale se întrupează Electra** de O'Neill, Mîșkin din **Idiotul** de Dostoievski și multe altele. Cam lung, dar așa am debutat....

— Și care din aceste roluri a însemnat mai mult pentru formarea ta actoricească ?

— Toate au însemnat ceva. Am avut și am o mare dorință : să încerc să nu mă repet. Să aduc mereu ceva nou în rolul pe care îl joc. Am jucat vreo șaizeci de roluri importante, ce să spun despre fiecare ? Roluri în teatru și în film... Despre fiecare aș putea povesti. Am lăsat în ele ceva din inima și din gîndurile mele. Jucîndu-le, am dorit mereu să le îmbogățesc, să aduc mereu ceva nou, ceva inedit, adevărat — organic, și mai ales — emoțional. Sînt piese, roluri pe care le-am jucat de sute de ori. Mai mult chiar : **Șoarecii...**, de pildă, a ajuns cu mine la aproape o mie de reprezentații în decurs de paisprezece ani. Esențial este că fiecare mi-a descoperit date noi pentru personajul interpretat.

— Ai avut și parteneri de excepție...

— Am avut mulți parteneri de neuitat. Eu sînt fericitul actor care am fost în replică cu maestrul Calboreanu, cu Birlic, cu Beligan, cu Niky Atanasiu, cu Elvira Godeanu, Cela Dima, Geo Barton, Toma Dimitriu. Eu le-am iubit pe scenă pe Ilinca Tomoroveanu, Ileana Stana Ionescu, pe Ana Szeles. M-am certat, pe scenă și în rol, desigur, cu Petruț, cu Crișmaru, cu veșnic tînăra Carmen Stănescu. M-am îmbrățișat la aplauze cu Toma Caragiu, am plîns pe umărul lui Chiril Economu și cîți, cîți alții... Îi țin minte pe toți, ei fac parte din viața mea, indiferent că sînt colegi din teatrele bucureștene sau din orașele țării. Au fost „frații mei de suferință" și de bucurie în piese, filme, emisiuni de televiziune. Desigur, cei mai apropiați de mine și profesional au fost actorii din familie. Tatiana Iekel, mama lui Florinel, băiatul meu care are 17 ani și anul acesta dorește să dea examen la Institut, să fie actor... Și Ana Szeles... Cu ele m-am sfătuit, cu ele am împărțit grijile și emoțiile pregătirii unui rol. Le-am ajutat și m-au ajutat. Asta nu poate fi uitat.

— Se pare însă că pe tine unii te mai dau uitării, deși...

— Probabil te referi la Soby Cseh care în interviul său acordat revistei „Cinema" m-a „exclus" din memorie. Ei bine, scrie, te rog : — Nu uita Soby că ai avut în devenirea ta actoricească un mare sprijinitor, pe Doru Năstase. Și am văzut că n-ai uitat. Dar Doru s-a stins fulgerător din viață și tu ai rămas în bună parte cu Piersic. Și, slavă Domnului ! ți-am arătat prietenie, atenție, și te-am ținut de braț cînd a fost nevoie. Datoria ta, mai ales că un sportiv trebuie să fie fair-play, este să faci același lucru cu mine : să mă amintești măcar, să nu mă lași să cred că grija mea de a fi tu bine ca actor n-a fost băgată în seamă. Actorii fără cascadori se mai descurcă. Cunosc o sută de cazuri. Dar cascadorii fără actori și mai ales prieteni, cum sînt eu, mai greu ! Și acum notează, te rog, indirect : La ce curaj are Soby Cseh, la imaginația sa demonstrată în montarea scenelor de luptă, la rapiditatea cu care poate să-și constituie și să-și conducă echipa de cascadori — indiferent că sînt mai mult sau mai puțin pregătiți, — la puterea de muncă pe care o are, la energia pe care o posedă, și unde-mi seamănă, Soby ar merita să facă un film de aventuri pe cont propriu. Ar fi ceva. Normal — eu o să joc în filmul său și o să mă ocup de actori, de partea interpretativă, de fiecare interpret. Ar fi un film de mare succes !

— Ca serialul cu Mărgelatu care, după cîte știu, după „Colierul de turcoaze" va continua cu „episodul" „Totul se plătește"

— Ești bine informat. Am început deja să-mi las barbă în vederea turnărilor. Îmi place acest erou legendar, îmi place acest film „fără țărm", distractiv și educativ în același timp și agreat de milioane de tineri. Și dincolo de hotare, în multe alte țări ei știu prea bine cine-i Mărgelatu, justițiarul român...

— Fiind vorba de film : spune-mi, te rog, mergi din cînd în cînd la cinema „să te vezi"?

— Sigur că da. În măsura în care am timp, fac asta. Este normal să te duci și să simți „pulsul publicului". Pentru că așa simți dacă ceea ce ai făcut este sau nu valabil.

— Și simți, uneori, și „cultul" spectatorilor pentru actorul preferat...

— Poate că mărturisirea mea e oarecum o indiscreție, dar o indiscreție plăcută. În fața publicului actorii au fost, sînt și vor rămîne mereu un fel de enigmă. Ei apar pe scenă, pe ecrane. Chiar și pentru mine : un actor e ceva deosebit. Ei se joacă sau nu se joacă cu viețile multor oameni. Ei în spectacole în fiecare zi trăiesc viața unui alt om. Au ca mod de trai o dedublare grea, spectaculoasă, atrăgătoare, ciudată. Și totuși — adevărată. Iată de ce publicul se regăsește de multe ori în personajul jucat de un actor. Dar el nu uită că și actorul este om. Și pornind de la om — îl atrage, îl fascinează actorul : de unde o fi avînd posibilitatea să se dedubleze ? Are ceva în plus, față de mine ? De fapt, actorul nu are nimic în plus față de celălalt om. Are meseria pe care o cunoaște mai mult sau mai puțin și are talent — fără de care nu se poate. Cum a spus cineva : are „har". Mulți care nu sînt actori au acest har, dar nu știu că-l au. Asta a fost o paranteză. Continuăm ? Scrie : spectatorii întotdeauna doresc să-l aibă în față pe cineva pe care să-l iubească. Ei doresc un om ideal, așa cum ar vrea să fie și ei. De asta actorul trebuie să-și respecte, ba chiar să-și adore publicul, să nu-l dezamăgească. Ca să nu-l strice „imaginea". În schimb el primește dragostea publicului — căci cuvîntul „cult" mi se pare cam prea puternic, mare, manipulat. Să zicem mai bine că mulți actori și actrițe de pe toate meridianele globului sînt „în grija" publicului care-i iubește. Ca pe niște cunoștințe apropiate, chiar rude dulci. Așa se explică că la dispariția vreunui mare actor spectatorul suferă : el pierde pe cineva apropiat. Pe unul care poate timp de decenii a fost „cineva" în viața lui. Ca Jean Gabin, ca Humphrey Bogart ori Ingrid Bergman. Odată cu un astfel de actor moare ceva și din sau în sufletul spectatorului, din speranțele lui. Dispariția unui actor parcă îl readuce pe om pe pămînt, îl readuce brutal căci el împreună cu steaua căzută a avut cîndva de trăit niște momente înălțătoare, de vis. Desigur, există și adversari ai „cultului actorului". Să știi, dragă Simioane, că aceștia sînt invidioșii, sufletele mici, calculate, lipsite de poezie. Oameni care nu văd mai departe decît vîrful nasului. Mare tragedie! Dacă n-ar fi fost un Emil Botta, Amza Pellea, Caragiu, Birlic sau Maria Tănase ori Kovács Gyorgy — viața noastră ar fi fost mai grea, mai incoloră și mai inodoră. Ceea ce spun acum sînt sigur că ar putea spune toți colegii mei. Mă duc la un spectacol, văd un film, și imediat după aceea am mai mare poftă de a lucra, primesc un imbold, simt plăcerea de a face ceva, deci fără îndoială arta, arta în general te îndeamnă la autodepășire, creînd și premisa ei prin recreere. Arta é o injecție care îți dă încredere în viață. Să știi de la mine : doctorul care îți dă această injecție — actorul — este un binefăcător ! De aceea „cultul actorului" a fost și va rămîne. Pentru că fiecare om, indiferent ce meserie are, este un pic și actor. Deci el are, de fapt, cultul lui...

— Care-i cam răpește șansa „vieții particulare"...

— Bine că-mi amintești de acest „particular" . Dă-mi voie să dictez la telefon o telegramă. Știi, astăzi, la televiziune în premieră se prezintă **Tudor**. Nu știu cum a ieșit. Timpul de realizare a fost scurt și eu a trebuit să învăț un text de optzeci de pagini fără respiro. Alo, da, aici Florin Piersic. Notați vă rog, domnișoară : Ana Szeles, Cluj-Napoca... Da, urmează textul : „Tudor de astă seară, cînd l-am filmat, cînd lucram la el, m-am gîndit la tine. De ce ? Pentru că mi-ar fi plăcut să fii puțin mîndră de bărbatul tău. Te iubesc mereu, Florin".

— Frumoasă telegramă. Pot s-o public?

— Dacă mai amintești de un mare păcat.

— Și anume ?

— De păcatul comis de cinematografia noastră prin faptul că de la **Pădurea spînzuraților** încoace Anei Szeles nu i-a oferit un rol pe măsura talentului și farmecului ei.

— Judecînd după fotografia Anei Szeles apărută dăunăzi în „Cinema", pierderea suferită și de cinematografie și de publicul ei este reală. Dar pentru o faptă bună niciodată nu-i prea tîrziu. Apropo de fapte bune : la ce mai lucrezi ?

— Ți-am spus că mă pregătesc pentru un nou film cu Mărgelatu. Titlul va fi, probabil, **Totul se plătește**. Apoi am o participare extraordinară la o comedie după Coana Chirița... La teatru, în perspectivă, un rol mult visat. Aștept cu nerăbdare și cu emoție deosebită începerea repetițiilor la **Cadavrul viu** al lui Tolstoi, piesă în care în regia lui Horia Popescu îl joc pe Fedia Protasov. Un rol de zile mari, nu ? Apoi pregătesc un „monospectacol" cu titlul : **Astă seară vă invită Florin Piersic.** Va fi o seară cu versuri, cu fragmente din roluri jucate și nejucate, doar dorite, cu cîntece și cu cîte un invitat „surpriză" la fiecare spectacol. Dar mai înainte îmi iau concediu. Am avut un an și o stagiune foarte solicitante.

— Știu că un actor se bucură cînd este solicitat.

— Mai are și el familie, copil. Și dragoste de munte și de mare. O lună de zile să nu mă mai caute nici un regizor, nic un producător. Acesta-i, acum, ultimul meu cuvînt.

SIMION BUIA

Lecturi complementare

Jumătate din autorii pe care îi girează „volumul selectiv“ **Cadran solar** n-au de-a face cu poezia. Ei se numesc : **Florea Floresen, Traian Lungu, Petre Tănăsoaica** și **Ștefan Tunsoiu.** Primul e prezent cu ciclul **Poeme cu grîu,** pentru care a reținut 14 poeme ; al doilea semnează ciclul **Cocori răzleți,** pe care l-a alcătuit din nu mai puțin de 35 de poeme ; al treilea propune ciclul **Amurg între ierburi,** și acesta pe larg desfășurat, în 30 de poeme ; al patrulea, mai modest, include în ciclul **Amiaza tîrzie** doar 12 poeme. Din cele două sute de pagini ale antologiei, o sută îmbogățesc maculatura.

Nelăsînd nici unul nici cea mai firavă speranță, cei patru autori pot fi citiți ca un autor cu patru capete. A-i ignora nu e un lucru înțelept. Neplivită, grădina literaturii se imburuienează.

Marea spaimă a acestor autori e de a nu lăsa o impresie de simplism. În consecință, marea lor strădanie e de a-și obscuriza vidul lăuntric. Pentru a da o idee de complexitate, ei vor îngrămădi fără nici o noimă cuvintele, vor asocia noțiuni care refuză să comunice la chemarea lor, vor asambla imagini care distonează, vor vehicula termeni pe care nu i-au înțeles. Efectele sînt involuntar comice. La Florea Florescu : „Pîntecul pămîntului scapără / sub secera cu zîmbet de pîine / logodită cu spațiul“ ; „unde conturez oseminte din griuri / vin către mine pămînturi / pline de flori și pline de sine“ ; „Ziuă de aer, lună de apă / care și trece, care și urmează / cită veșnicie, tată, într-o clipă“, etc. La Traian Lungu : „Sînt creier pur, nețărmurit de trup, / Plutesc în timp și-n spațiul necuprins, / Monadă neputînd să mă mai rup / De rațiunea-n care-am fost învins. // Căci e-o învingere trăirea aceasta castă / Și-i nefericit experiment universal. / Ci doar Adam, trăind cu propria-i coastă, /A săvîrșit păcatul cel normal“ etc. La Petre Tănăsoaica : „Cineva trebuie să acopere pianele, / mîinile miros aspru a muncă, / florile cele mai prețuite / în ochii tăi sînt garoafele, / o dragostea între două muncl, / între două absențe / și pauza de prînz cu mirodenii / din plic !“ sau : „O aripă, și-o aripă, și-o aripă, / drumul umblînd pe sub roți, / cît încape-ntr-o piatră / din timpul care ne fură pe toți“ sau : „Planetele-au intrat în criză / pentru că vîntul a trecut / prin timpul fără început / ca un suris de Monalisă“ etc. La Ștefan Tunsoiu : „Umărul drept, cîndva atît de stingher, / stîlp de clepsidră pentru bucata de cer, / obosit de tăcerea dintre mine și voi, / se-ntoarce și el să sprijine ploi“ etc. Agramatisme, improprietăți semantice, sonorități frivole, caraghioslîcuri imagistice. O dublă confuzie : a gîndirii și a simțirii. O incapacitate de exprimare, nu poetică, dar măcar omenească.

Cînd textele nu excelează în stupizenie, sînt decolorate ca o haină ale cărei culori s-au șters de prea mult purtat : „Mijind încet pleoapa după creste / El a făcut păsări măiestre, / Că toată lumea pe acest pămînt / S-a fost trezit la fragedul lor cînt“ (Traian Lungu) ; „Azi noapte s-a-ntîmplat să fie / poemul cel curat al firii, / s-au ars de rouă trandafirii / și-au rătăcit într-o pustie“ (Petre Tănăsoaica) ; „Lîngă umbre albe nu se mai îndoaie / rătăcite cercuri de amurg și ploaie, / peste care cerul se apleacă mut, / cînd pe cer cocorii cîntă nedurut (Ștefan Tunsoiu). Toate acestea nu sînt decît texte de muzică ușoară de cea mai regretabilă calitate !

Deloc întîmplător, universul acestor autori e unul rural anacronic, în care nu adie nici o boare de secol XX.

Pe Florea Florescu îl „trezește“ (e o stare de somnambulism perpetuu în textele lui !) un „țipăt de prepelițe“, iar altă dată, aceleași generoase păsări, tot mai rare în cîmpia Olteniei, vin să-l sărute ! La rîndul lui, într-un avînt narcisistic, Traian Lungu își anunță într-o „scrisoare“ mama : „Zbor spre bine ca o ciută, / Mîine sînt la tine, mamă“...

A fi trezit și sărutat de prepelițe și a te închipui zburînd ca o ciută, iată „performanțe“ în percepția naturii ! Ele pălesc totuși pe lîngă „performanțele“ lui Petre Tănăsoaica. Într-o viziune optimistă, pe care o opune „metropolei reci“, el aude vocea furnicii și vede amoeba născîndu-se : „va fi răsturnat blocul verde / al vostru de firul mai / / verde-al speranței și singură / vocea timidă-a furnicii // va îmbogăți dimineața ! Se vede bine de-aici peste deal / plecarea anotimpului și tristețea / e o nesăbuință a celor ce nu văd / minunata priveliște-a golfului // unde, visătoare, amoeba se naște“. Nu sînt singurele ciudățenii care se produc în natura lui Petre Tănăsoaica. Elemente, ființe, lucruri devin de nerecunoscut atînse de bagheta lui. Aerul se încarnează : „aerul tremura între degete / ca un animal mic și plăpînd. / Aș fi vrut atunci să-l ucid“... Fluturii polenizează zidurile : „Fluturii și-au lăsat polenul pe ziduri“. Cît despre piatră, „piatra dă semne de melancolie“ ! Mieii prind gustul aventurii citadine (într-o dimineață, „mieii domoli care veneau din munți / cu botul ud și blana mătăsoasă“ intră în casa de la oraș a poetului) și își exercită o vocație de procurori sentimentali : „și mieii au venit să-mi spună, / dacă din întîmplare mai aud / cîinii lătrînd în liniște la lună“. „Mirosul de pîine“ își afirmă calități de drog ce provoacă accidente : „Ce bine primit e-n oraș mirosul de pîine ! / Printre mașini se strecoară năvalnic / și tînăr, uită șoferii la stopuri să calce / pedala...“

Îndragostitul de natură ezită între a se retrage în codrii seculari : „În păduri ne retragem toamna tîrziu / cînd se fulguie vremea“... și a hălădui prin cosmos : „Uneori îmi e somn / și pornesc pe drumul / care duce la steaua / de deasupra casei, / cîinele latră trist / ca și cînd aș pleca de tot“. La o așa ispită a naturii, nu pot decît să uluiască ieșirile violente și inexplicabile împotriva ei : „alteori sînt în stare / să te iubesc / dar nu știu de ce / iau securea și tai / trandafirii pe care / i-am pus în grădină“ sau : „și mușc din corola ei în vis“ (din Dunăre) etc.

Și el furat de nostalgii semănătoriste, Ștefan Tunsoiu își evocă tatăl care, decedat în urmă cu un mileniu, parcurge un ciclu de metempsihoză vegetală : „Într-un fir de iarbă doarme / de-un mileniu tatăl meu / aplecat pe-un colț de lună / ca pe cornul unui plug“, dată de la care pe fiu îl acoperă un troian tot mai înalt de lumină : „Ninge-n clopote de rouă, / de-un mileniu ninge încă, / cer de stele ce-n lumină / peste mine ani aruncă“... Ca și în natura lui Petre Tănăsoaica, și în natura lui Ștefan Tunsoiu, mașina lumii s-a întors cu susu-n jos (vorba poetului). Pescărușii fac pe paharnicii : „pescărușii toarnă / stropi de ziuă peste cer“ și : „pescărușii-n prag de liniști / toarnă înc-un strop de ziuă / peste orizontu-mi nou“. Zorile cerșesc : ele „vin să-și ceară / porția de alb din seară“...

Și așa mai departe : ca într-o sarabandă a enormităților, o năstrușnicie cheamă o alta.

Cei patru nu neglijează nici eternul feminin. Cine iubește natura, iubește și femeia, nu-i așa ? T. Lungu își așteaptă de o veșnicie iubita : „A-mbătrînit ecoul și muntele-i tocit / De cînd te chem, iubito, și tu n-ai mai venit“, dar lunga așteptare îi cicatrizează inima rănită : „Îmi poleiesc o tîmplă cu-argintul nepăsării / Și tu te duci uitării, și tu te duci uitării...“. Același, sub formă de cocor, cade pe o insulă și se pregătește să-și întîmpine adorata, în speranța că ea a revenit la sentimente mai bune : „Și trupul meu — răsad — / Îl fac a înflori, / Să te primească pur / Și cald, cu sevă plină, / Și totul împrejur / Să-ți cînte în lumină...“ În sfîrșit, cînd e aproape, se întîmplă s-o privească „din partea stîngă“. Trăiește atunci revelația monumentalității ei : „Te-ai supărat / și iată... / privindu-te / Din partea stîngă, / Sînul tău frumos / Îmi pare / Coif / Ce-atît de bine știe / Inima să îți fe-rească“. Simplă impresie ? Nu. Cei doi descînd din spița giganților. Iubitul își poartă iubita, ca Atlas, pe umeri **(Limite) :** „Ca Atlas te purtam, cîntînd, pe umeri, / Înfiorat de marea-ți frumusețe, / Și norii i-alungam cu răsuflarea-mi, / Senin să-ți fie pînă-n asfințit... / Iar ochii mei se mulțumeau, sărmanii, / Doar cu-orizontul gleznei tale...“ Însă imaginația iubitului n-are limite. Cu aceeași voioșie cu care își ridică iubita la condiția boltei cerești, o și coboară la condiția de... cămașă bărbătească **(Sfat) :** „Nu te lăsa cuprinsă / De gelozie, iubita mea. / Cine mă cunoaște / Mai bine ca tine, / Cine mă cuprinde / Mai deplin ca tine ? / Poate, doar, / Propria mea / Cămașă... // Și nu-mi amintesc / Dacă ea. / Mai înainte de-a fi / Ceea ce este, / Nu erai tot tu“. De obicei, în basme, fetele se transformă în flori și în păsări ; iubitei sale, Traian Lungu îi sorțește o metamorfoză ingrată. Ceea ce nu e frumos din partea unui iubit ! Noroc că-și compensează nedelicatețea printr-un surplus de suferință : „E drumul către tine tot mai brăzdat de cute. / Mi-e tot mai obosită superba mea perucă...“

Dacă Traian Lungu e, pînă la urmă, cel mai trist dintre îndrăgostiții **Cadranului solar,** cel mai fericit e Ștefan Tunsoiu. Secretul lui ? Știe mai bine decît toți ceilalți să pună punctul pe i : „În fiecare seară între noi / se face mai multă liniște, / ca într-o uitare atemporală, / în care singurul adevăr / se rostește cu mult înainte / de a mai rămîne loc / și pentru cuvinte“. Așa da : să faci, nu să vorbești ! Poate de aceea, fericirea cuplului durează, la el, de milenii : „Ar urma, după cuvinte, / nopțile noastre risipite, / atît de ușor, între clepsidre / lîngă care ne jucăm de milenii / noi amîndoi, ca două monede / rostogolite pe asfaltul încins / de atîta lumină căzută-n cuvinte“...

Jocul poate continua, dar comedia e tristă.

Două treimi din textele „selectate“ în **Cadran solar** sînt moloz și cenușă. E o realitate notorie că în culegerile de debut pătrund autori ale căror texte nu permit încă o concluzie, dar rareori se poate spune despre ei că le lipsește orice șansă. În culegerea de la Scrisul Românesc, jumătate din semnatari se situează cu claritate în afara ideii de literatură. „Selecția“ pare a fi fost făcută în ideea de a promova programatic veleitarismul. Pe ce criterii să se fi bazat ea ? Pe al „ocazionalului“ ? Dar proasta poezie sortată nu e una „ocazională“, iar poezia „ocazională“ poate fi de calitate. Pe al „amiciției“ ? Dar, în cultură, prieten nu-i poate fi nimănui decît valoarea.

„Rătăciți“ nu sînt cei patru autori care n-au nici un dram de inzestrare. Sînt prea mulți, pentru ca ei să fie excepțiile. „Rătăciții“ sînt cei trei poeți de talent. Cum de-au ajuns ei în această culegere ? Să le fi suris șansa ? Dar ce șansă poate fi pentru un poet autentic să strălucească într-un vraf de bizarerii ? Impresia dezagreabilă pe care o produce lectura subliteraturii poate înriuri și lectura literaturii. Însă nu-i va citi nimeni, pentru că nimeni nu-și va procura vraful. Abia dacă doi-trei critici vor avea putere să nu arunce „volumul selectiv“ după primele patru-cinci texte lamentabile ale lui Florea Florescu.

Cu hîrtia irosită (13 coli de tipar) ar fi putut debuta cu plachete de sine stătătoare patru poeți talentați, mai mulți cu unul decît poeții talentați care au nimerit în culegere. În plus, ceea ce în anumite momente poate fi chiar mai important, s-ar fi închis o poartă pe care, iată, mediocritatea a forțat-o.

Nu se poate încheia fără a întreba cine a operat „selecția“. Redactorul de carte ? Conducerea editurii ? Un juriu special ? Identitatea prețuitorului plutește, ca și identitatea aleșilor, în mister. Misterul e total, dar cele două omisiuni se explică reciproc.

La Craiova există excelenți cunoscători de literatură, atît în generația care s-a clasicizat (Eugen Negrici și Marin Sorescu), cît și în generația care își aprofundează personalitatea : Constantin Barbu, Gabriel Chifu, Marius Ghica, Patrel Berceanu. Lor li se mai pot adăuga și alți interpreți literari de elită originari din Oltenia. De ce nu le încredințează lor Editura Scrisul Românesc selecția literaturii originale din regiune ?

Mai mult decît sigur, culegeri precum **Cadran solar,** de un kitsch perfect, de la copertă la „selecție“, nu s-ar putea ivi în regia lor.

CONSTANTIN SORESCU

Cadranul mediocrității (II). Regula

Un tînăr autor, o carte

Aurel Dumitrașcu — „Furtunile memoriei“, Editura Albatros, 1984

Un poet din **nord** este și Aurel Dumitrașcu, mai solitar și meditativ decît mulți din congenerii săi, dar în ale cărui poeme adunate într-un volum **(Furtunile memoriei,** Ed. Albatros, 1984) își găsește locul, perfect asimilat, cîte ceva din spiritul sudic, muntean, discursiv, citadin, spiritual, ironic. Dincolo de poza gravă, prematur înnegurată, pe care o adoptă autorul există — în expresia lirică — și o grațioasă dezinvoltură, o detașare față de „cheltuirea imaginară“ a sentimentului încercată de cititor, o distanțare, cu alte cuvinte, de însuși actul receptării pe care, de acum, autorul nu-l mai urmărește cu înfrigurată speranță ori cu teama de a nu fi înțeles, tratîndu-și opera ca pe un mesaj pus într-o sticlă și aruncat la voia oceanului de semnificații și (posibile) interpretări pe care aceasta va pluti.

O atare stare de spirit este expresia indiferenței față de „terenul“ conjuncturii pe care se poate clădi (dar oare se poate ?) o operă, indiferență ce pare a-și avea, la rîndu-i, resortul într-o **puritate** împăcată cu toate idealurile cerului înstelat și legii morale. Nu avem de-a face cu o atitudine retrasă din lume, de anahoret, ci de limpezimea etică ce însoțește (și susține) actul creației : „Tu nu arăți cu degetul înspre nimeni / limba ta nu ocrotește nici o săptămînă murdară / atunci creierul tău cu nostalgie se împacă în / umbra sa / Și cît de pustiu diamantul prin care tot mai singur / umblă sîngele tău...“. **(Sfîrșitul verii),** sau : „Cu pustiul nu fraternizez“ **(Ars doloris II, III** etc.).

Materia primă a versurilor lui Aurel Dumitrașcu o constituie spectacolul lumii în necuprinsul ei fenomenologic ; încetarea conectării la bornele acestui „carnaval“ brownian are semnificația pierderii contactului cu energiile ce străbat coridoarele de **semnificat** ale construcției poetice : „numai teama de a se sfîrși scena pustie / teama de materia în care țipă un măr“ **(Ars doloris I).**

De altminteri, ideea de scenă, ipostazele de spectacol, spectator, personaj principal ori simplu figurant, decorul, culisele apar deseori direct, alteori sugerate în multe din versurile lui Aurel Dumitrașcu, poet pentru care „înscenarea“, tensiunea dramatică a monologului, repetiția cu orchestra cuvintelor ori numai cu sufleurul simbolurilor constituie **acte** dintr-un spectacol în care autorul se joacă pe sine, autodescriindu-se, mărturisindu-se cuprins de o febră a confesiunii : „În grădinile hokusai ieșeam seară de seară tăcuți. / Nu-i adevărat că eram singurii saltimbanci / în care vorbeau cutele oarbe ale decenței ; cîndva / erai și tu o pată galbenă în care vocalele / își iaceau cuib...“. **(Neștiutori prin grădinile Hokusai),** sau : „...și ce dacă încerci disperarea ca pe o coajă / de prună și ce dacă ai fost casanova / și ce dacă ai dus licorne de frîu / sîngele pînă la urmă devine o scenă pustie / un grilaj între pămînt și pămînt / (...) / întind mîinile / trupul tău, sintagmă parazitară / într-un poem de sfîrșit.“ **(pag. 23).**

Altădată „spectacolul“ devine pretext de investigare a unui subconștient organizat aidoma unui imens depozit de **recuzită** în care Poezia, intrînd, probează cu frenezie cele mai neobișnuite combinații de întîmplări, gesturi, identități, glasuri, destine — așa cum se întîmplă în **Micul cinematograf,** poem care ar merita (dacă am avea spațiu) să fie citat în întregime.

Alegînd cu inteligență soluția „scenică“ — cu tot ce decurge din pronunțatul caracter teatral, dramatic al unor poeme din volum — Aurel Dumitrașcu își cîștigă libertatea de a monologa în numele mai multor personaje, de a privi spectacolul lumii din unghiuri diferite, de a fi extrem de mobil în ton, divers, alert, nestatornic aidoma unui duh ce ar stăpîni, fie și numai pentru cîteva clipe, personajele cele mai flagrant nepotrivite, deosebite, contradictorii dintr-o tragi-comedie umană. Fie că adoptă tonul parabolic din **Întoarcerea berzelor** și **Porcarul de aur sau Metafora,** ori că își ascute simțurile pe urmele unui bacovianism subtil, încercînd să audă „ceața / aceasta umblînd prin dughenele liniștii“, fie că împrumută costumația ironică pentru o „conflagrație cu biberoane în gură“, fie că, polemizînd cu ipostaza unui Femios înfășurat în lașitatea scrobită a unor fețe de masă mai apropiate de zîlele noastre, exclamă nu fără o undă de sarcasm : „gura ta este o respectuoasă / crescătorie de laude“, fie că se suspectează de complicitate cu stereotipia, cu lipsa de invenție : „vai poete mi s-a părut că înflorește flașneta / în creierul tău“ — Aurel Dumitrașcu **se joacă** fascinat cu **ecourile** propriului său glas, cu umbrele de teatru chinezesc „luminate“ (iscate, așadar) de flacăra aceleiași viziuni risipite însă pe mai mulți pereți deodată.

Din aceeași mobilitate actoricească decurge și disponibilitatea poetului pentru **relativismul** ironic, muntenesc, pălmuind cu grație „obrajii cartonați ai nimicniciei“ **(Cartea de citire).** Onomatopeic, insolent, vitegiaturist printre micile seisme postavangardiste europene, poetul e și el — cînd vrea cu tot dinadinsul — un demn urmaș al lui Duchamp care pune barbă și mustăți Giocondei și-i epatează pe burghezi la sînge.

Aurel Dumitrașcu este însă un poet al gravității : spiritul ludic, gratuitatea „eșuează“ pe reciful talentului său autentic care, chiar în toiul hingheriei prozodice, al raidului pe la ecarisajul modelului dadaist, produce versuri memorabile : „am iubit și eu femei ca lama cuțitului“ **(Conspirație într-un tratat de estetică),** „arăt pedeapsa ca pe o înțelepciune a cărnii“ **(Săptămîna Rembrandt),** „jalea și mierea din care lanțuri greie se fac“ **(Ibid),** „surîsul va adormi într-un pumn de cenușă“ **(Elegie cu Tess plecată în cătunul vecin).** „sînt așa trist încît am început să orbesc“ **(Portret cu ditiramb).**

Lăsînd deoparte aceste „semne“ desenate cu un talent indiscutabil pe pereții unei peșteri în care spiritul ludic e prins în capcana ghețarilor reflexivității, mai important este modul în care autorul deschide calea spre partea a doua a volumului — capitol de „cheltuire“ a memoriei așa cum sugerează motto-ul din Reverdy. Tot jocul cu mărgelele de sticlă ale cuvintelor este menit să asigure un echilibru al construcției volumului, o punte de trecere spre o poezie care, fără să fie flagrant deosebită de cea din început, este așezată în totalitate sub semnul detașării, al unei stări de spirit ce poate fi rezumată într-un singur vers : „ușor am putea preschimba îndoiala-n suris“ **(Poem în ploaie singur și deghizat).** Dezinvolt, expresiv, inteligent, asaltat de gînduri care „măsurau în lung / și-n lat salonul central al creierului“, de „ora buletinelor de știri tot mai lungi“, „încolțit de manuscrise“, „instărit cu poezie și cearcăne“, Aurel Dumitrașcu privește în jurul său cu zîmbetul suveran al marilor moraliști, dar transcrie tot ceea ce vede smulgîndu-i realității măștile, deșirîndu-i travestiurile, deconspirîndu-i tertipurile cu hotărîrea celui care (în căutarea cărui adevăr ?) e hotărît să meargă pînă la capăt. Deocamdată poetul e abia la început, dar un început care nu trebuie ignorat.

TRAIAN T. COȘOVEI

Ei sînt contemporanii mei

Kilometrul și literatura

În prezumtivul paradis al prozatorilor, chiar în fața intrării, sfîntul examinator aflat pe ștatele de plată ale Fondului literar trebuie să pună candidaților cîteva întrebări. Unii mai îndrăzneți i-o iau înainte sfinției sale, intimidîndu-l prin pilda lui Ivan Turbincă : „Vodki esti ?", „Tabacioc esti ?" etc. Ăștia au intrare liberă.

Ceilalți completează formularul :

1. Vociferați, înjurați și pupați la restaurantul scriitorilor ?

2. V-ați lepădat de pirlitele de nuvele și v-ați înjugat la roman ?

3. Ați cotonogit, sau cel puțin ați hulit prin presă vreun critic literar ?

4. Aveți năravul de-a vă considera cel mai talentat din cartier, din județ și din Europa ?

Dacă răspunsurile sînt afirmative, porțile se deschid, dacă nu, se mai așteaptă pînă ce vor fi dobîndit harurile cu pricina.

În aceste condițiuni, Romulus Rusan va sta veșnic pe afară.

De o neomenească politețe, și de o agresivă pudibonderie, el afișează înaintea oricărei întîmplări un protocol japonezesc, cerînd iertare pietrelor din pavaj pentru neobrăzarea de-a le fi călcat. În martie '77 apartamentul de la etajul cinci în care locuia a coborît ca un lift la subsol. Scăpat printr-o minune de sub birnele ce stăteau gatagata să se prăbușească, Romulus Rusan s-a reîntors după trei minute în capcana de beton — în care se mistuiseră agoniseala de o viață și manuscrisele unor cărți pe care n-avea a le mai reconstitui — să-și caute măcar o pereche de șosete, fiindcă nu se făcea să umble desculț prin imbulzeala Bucureștilor.

Delicatețea-i nativă l-a asuprit în lumea literară. Neoprindu criticii pe la colțuri să-i țină de nasturii redingotei pînă vor zice da, nemitralîndu-i cu telefoanele, nibelung și fragil, s-a retras în scris, tăind de data aceasta în carne vie cîteva hălci de proză scurtă, cu exactitate de călău profesionist, hrănindu-și personajele cu iluzii, pentru a le sacrifica tocmai bine cînd s-au împlinit. Semnate de vreun nume mai colțos, prozele sale ar fi provocat ceva zaveră prin revistele literare. Așa, talentul său e privit cu îngăduință și bunul său simț ca o povară pe care avem amabilitatea să o suportăm.

Pornit la vînarea realității americane, în hămăitul și duduitul ogarului cenușiu, timidul și-a dat în petec : fără fulgi și fără pene, mursicat și jumulit, ditamai continentul a fost pus pe masa cititorilor români ce l-au degustat cu plăcere, după ce ani de zile trăseseră de șoriciul pretențios al vreunor jurnale de călătorie, în care se putea afla că Michelangelo a sculptat și că-n Hawai se cîntă la hawaiană.

Romulus Rusan e un ardelean de tip special căci, sosit la Grădina zoologică, are curajul să ne descrie girafa chiar dacă așa ceva nu există în realitate. Ba mai mult, părăsind în grabă Viana *spre a nu i se prăbuși stucatura milenară peste* Lada *în care ducea un juvaer de preț, s-a dedulcit la halvaua și cîntecul muezinilor, fiind întîiul ardelean convertit la Balcan-turist.*

Pagina în care cîteva sute de copii turci, aflați în excursie și servind masa pe iarbă în preajma unei geamii, îi invită, cu gesturi orientale pe străini să servească din bucatele lor, m-a înfiorat, trezind în mine nostalgia Isarlîkului barbilian.

Romulus Rusan trebuie pedepsit să călătorească, pentru că fiecare kilometru străbătut de el se transformă în literatură.

MIRCEA DINESCU

Atitudini, dezbateri, controverse

Clasicismul jurnalului (I)

Situația jurnalului în literatura română e încă incertă. Cultivat în secret (destinat postumității), ca în cazul unor Titu Maiorescu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, ori dat în vileag cu frenezie de către partizanii autenticității din anii '30 (Eliade, Cioran, Ionescu, Noica), n-a „convins", lansîndu-se ideea că celula nervoasă națională ar fi incompatibilă cu specia. Românul, s-a afirmat, n-ar poseda „vocația jurnalului". Explicațiile n-au lipsit, de la caracterul extrovertit al scriitorului băștinaș la preponderența, la noi, a „creației" față de „analiză" și chiar la lipsa unei mentalități protestante, interesată aceasta, spre deosebire de cea catolică ori ortodoxă, de aspectul formativ al individului, de edificarea fiecărei conștiințe în parte. G. Călinescu însuși, cel atît de receptiv la sugestiile creației, era neîncrezător într-o atare scriere. Care este adevărul ? Jurnalul constituie, în pofida aparențelor sale aventuros adolescentine, romanțioase, sau nepretențioase, facile, o producție de rafinament, deci de maturitate. Pe plan personal, s-a substanțializat odată cu evoluția eului creator, știut fiind faptul că textele intimității care conteazǎ provin de la scriitorii de seamă, iar pe planul unei literaturi s-a afirmat ca un simptom al „coacerii" acesteia. Deloc întîmplător, literatura franceză e o veritabilă pepinieră de jurnale, ce ajung de la convingerea, transpusă într-o masivă prestație, a unui André Gide, la circumspecția subțire a unui Roland Barthes, care însă, pe nesimțite, prin intermediul fragmentariumului său meditativ, gliseazǎ către tiparul respins. Jurnalul există chiar în negația jurnalului ! La temelia sa se află memoriile, aforismele, corespondența, modalități prielnice aprofundării personalității, întrucît constituie expresii directe, prilejuri ale răsfrîngerii sale creatoare, printr-un minimum de convenții. În acest fel privind lucrurile, să consemnăm jurnalul difuz, cu state vechi în literatura noastră, cuprins în atîtea texte cu pretext de „scrisoare", „amintire", „cugetare" ale unor Ion Ghica, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Alexandru Odobescu, așadar tocmai scriitorii cei mai cultivați, aristocrații dedați oțiului care dezarticulează formele oneroase, înlătură delimitările iritante ale artificiului. Un nou avînt, decisiv, cunoaște speța prin pana prozatorilor ce configurează așa-zisă Școală de la Tîrgoviște : Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, Tudor Țopa. Dacă existențialiștii deceniului patru sugerau că jurnalul poate fi o operă în sine, ce nu are nevoie neapărat de altceva spre a consacra un scriitor, alcătuind un epos al interiorității („Orice se întîmplă în viață, nota Mircea Eliade, în prefața la *Șantier*, poate constitui un roman. Și în viață nu se întîmplă numai amoruri, căsătorii sau adultere ; se întîmplă și ratări, entuziasme, filosofii, morți sufletești, aventuri fantastice. Orice e viu se poate transforma în epic"), „tîrgoviștenii" duc această perspectivă mai departe, o transpun în faptă literară, în miză principală a creației lor. Cu mai puțină frămîntare juvenilă, fără spasmele stării de criză, angoasă, „disperare", fără efulgurațiile unei instabilități asumate, ale unui dramatic experimentalism *in vivo*, în schimb cu un simțămînt calm al devenirii, cu o remarcabilă stăpînire de sine în împrejurări frecvent potrivnice, cu un umanism precoce cultivat al instruirii temeinice, al automodelării răbdătoare, ei pun, cu toată seriozitatea, problema jurnalului în orizontul unei creații subiectiv angajante, care nu ține de hazard, de aleatoriu, de capriciu și, prin urmare, nici de un regim marginal al scrisului. O creație reprezentativă, dacă nu exclusivă, a unui destin scriitoricesc. Jurnalul ca o „carte unică". De prisos a menționa că terenul nu e încă pregătit, că prejudecățile se ivesc în numele rutinei, al unei concepții teoretice vlăguite, desuete, chiar în locurile cele mai neașteptate. Iată condițiile (atît de filistine !) pe care un reputat critic le pune recent jurnalului : „Dacă totul se reduce la un laborator de fraze, *jurnalul* merită să fie uitat în sertar. Dacă jurnalul spune ceva despre omul care se gîndește pe sine, atunci, da, merită să ții un jurnal și merită cu prisosință să citești jurnale intime". Ah, această eternă disjuncție didactică între „fraze" și „om", între fond și formă ! Merită reținută generozitatea cu care exegetul se referă la omul abstract, în afara expresiei, a cărei căutare, evident, sperie. Și apoi o plină de suficiență belferească împingere a speciei, *în principiu*, în încăperea secundară a preliminariilor : „Jurnalul este, în fond, o așteptare, o pregătire a spiritului pentru ceva încă nedeslușit (poate opera, opera mare pe care ne-o dorim)...". Dar dacă jurnalul însuși e „opera mare" ? Dacă povestea Cenușăresei se repetă ?

Să deschidem, cu aceste gînduri, volumul *Punte* al lui Tudor Țopa (Ed. Cartea Românească, 1985). Continuînd *Încercarea scriitorului* (1974), cuprinde un jurnal de tinerețe, doldora de „evenimente", dar mai ales de meditații, de stări afective, dar mai ales de încercări de a le însuma, de a extrage din ele „sensuri". O personalitate scrutătoare se autoobservă, se filtrează prin straturile eterogene ale cotidianului (performanța e cu atît mai înaltă, cu cît obstacolele par mai dezolante, mai apoetice). Bate la ochi numaidecît un refuz al fortuitului, al căderii în dubla tentație a fluxului faptelor de duzină și a inocenței nepăsări a vîrstei, în favoarea unei discipline funciare, prematur ivite. Cuvîntul de ordine e rigoarea. Dată obiectiv, aceasta se subiectivizează prin autoanaliză. Nu magma consemnărilor anodine, uneori exasperant de anodine, cu perversă subtilitate promovate ca atare, contează („Îmi aduc aminte, după traversarea parcului, că în coridorul subteran e cald ; de felul cum vroiam, ieri, să-mi încălzesc nasul înainte de-a intra în depozit, cum nu prea reușisem, dar problema căzu din moment ce d-na F. [aflai îndată] urma să vină la slujbă mai tîrziu decît mine"), ci maniera în care ele se pot transfigura, în care din materia cea mai deznădăjduitor rebarbativă răsar cristalele. Un spirit limpede și amar se reflectă într-o undă tulbure, scoțînd din mlaștină imaginile sale necorupte. Iată o reflecție asupra structurii umane, vibrantă de elanul preciziei : „Omul — și nu numai... — nu are limite (nici sincronic, nici diacronic), are structură (și sincronic, și diacronic), una reală, nu atribuită de tine sau de mine ; structura, însă, e suprema bizarerie : pare a presupune (sine qua non chiar) limitele ; cînd colo, de fapt, e formă fără limite ; e ceva care arată cum partea nu e tot, cum e însă neapărat în tot, dar, iarăși neapărat, pentru a fi *în* tot, n-are cum nu fi *tot*. Priceapă cine poate".

GHEORGHE GRIGURCU

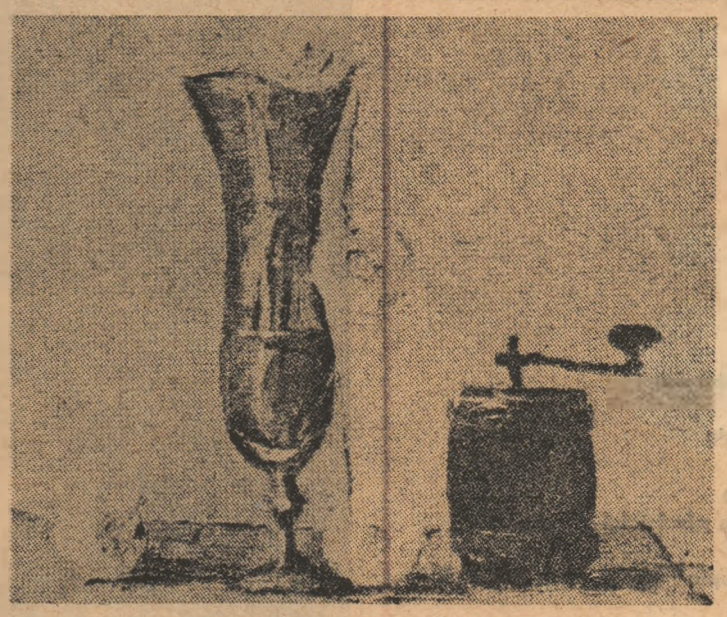

Pictură de BENONE ȘUVAILA

Creația tînără — studiu de etapă

Ion Mircea — unitatea demersului liric

Unei priviri grăbite această poezie îi poate apărea drept rod al unui extaz, al unei beatitudini (fie ea și rece) în fața universului, transpusă în imagini serafice. Desigur, nu se poate contesta această impresie. Ion Mircea este însă un poet al răsfrîngerilor, al purificării universului într-o oglindă magică, rolul acesteia asumîndu-și-l adeseori poezia. În această ordine, titlul volumului său („Tobele fragede") își capătă întreaga semnificație : **„Tăceri și tăceri, corul / și cerul, diamantul care îngenunchează / și foșnește, să umilească apoi un geam etern, / dincolo de care-i arborele din nou — placentă / a tot inefabilul, dar pe sub / orice limbaj întinsă ca pielea unei tobe". („Lumină stînjenitoare").** În oglinzile sale purificatoare Ion Mircea filtrează și trăirile, cenzurîndu-le izbucnirile, dîndu-le intensitatea rece a unui flux magnetic : **„Pata neagră a cristalinului. / Din epoci imemoriale acolo unde un astru hibernează, sute / de mii de ani luminează și alte / sute de mii de ani vede. Copil / în lumină tremurai / precum puiul de urs / înaintea primei adormiri". („Pata neagră").** Peisajele eterice, de o rece luminiscență, ale poemelor sînt violentate, din cînd în cînd de cîte o asemenea pată vie, materială, brutală : **„Timpurile nevinovăției / încep / în lumina magnetică a lunii, / sfîrșesc / în lumina magnetică a lunii // Ca o fiară prudentă / dar neostilă / urmărind de la o oarecare / distanță copilul : // acolo doarme el, / cu o frunză de fier pe gură / într-un arbore imens / de span". („Timpurile nevinovăției").** Asemenea bruscări ale viziunii paradisiace nu sînt decît fulgurații ale unei dialectici mai largi. În felul său metodic, poetul instalat în imaginar nuanța, încă din primul volum, viziunile sale din care realul era respins, prin analogii repetate ale transparenței cu moartea.

Globul de cristal al poemelor lui Ion Mircea capătă reflexe stranii cînd prin el este scrutată imaginea morții. Dealtfel, crearea unui al doilea pol este o condiție esențială în poezia modernă. Viziunile bacoviene nu și-ar dezvălui pe de-a întregul abisul, dacă n-ar fi luminate fulgerător de imaginea „baletistelor albe" sau de amintirea aproape dureroasă a „verdelui crud".

Este de bănuit că Ion Mircea, poate conștiința lirică cea mai trează din poezia noastră de azi, a înțeles această condiție elementară, ceea ce s-a răsfrînt în conturarea viziunii din cel de-al treilea volum. Pe de altă parte este de observat că, probabil tot din luciditate artistică, el și-a dat seama că e necesară o infuzie de viață, de real în poemele sale, asimilînd în chip organic nu numai lecția poeziei moderne de aiurea, dar și sugestiile ultimei generații de la noi. Aș spune că este chiar exemplar acest mod de asimilare, de adaptare profund organică la ritmul unui timp liric nou: **„Copacul cu 10 000 de imagini"** este tocmai de aceea nu numai cartea deplinei închegări a viziunii sale, ci și una dintre cele mai valoroase apărute în ultimii ani. Cu aceeași tentă de elaborare lucidă, aproape programatică a poemelor, într-un limbaj din care sînt extirpate cu răceală momentele „de lirism", poetul își desfășoară și acum întîmplările ființei în imaginar, dar îl simte copleșit de însemnele realului. Simbolurile sînt vii, nu mai au acel aer de convenționalitate și de generalitate, în proza lor directă frazele se aprind, dar ard lent, fără flacără, o eroziune progresivă a unui material rezistent, o combustie interioară : **„Eram o frunză de-ntuneric era o transparență omidă / fața-i începea ca o lance dar trupul / din ce în ce mai amplu nu i se mai sfîrșea. O contemplam / cum ai contempla de sus o piramidă. / Era o transparență omidă eram o frunză de-ntuneric / departe-n aproape aproape-n departe / pătrundea în mine cum pătrunde piramida în faraon / cum pătrunde eternitatea în moarte". („Departe-n aproape").** Fără îndoială că această relație tensionată între imaginar și real aduce o împlinire a semnificațiilor, dar mai important este că ea reprezintă un cîștig în ordinea lirică. Viziunea nu se modifică, ea capătă doar o extraordinară vigoare. Discursul e desolemnizat, imaginile sînt conturate lucid, dar explodează violent, pline de semnificații, sugerînd ceva mai tulburător decît simpla analogie între moarte și trasparență : **„Nu te mihni dacă am să te învălui în tăcere cum numai oglinda poate / eu te aleg dintr-o materie amintind lumea și nesonoră ea ea / imaginează-ți pielea unei tobe îngăduindu-i soarelui să o străbată // prin foștii ochi ai animalului". („Lucrări și zile").**

În mare măsură obsesiile sînt philippidiene, dar altfel structurate și exprimate. Sînt scrutări **„din crevasele speciei"** ale destinului biologic și istoric al ființei, în relație cu cosmicul și sub semnul unor „visuri ale stîncii ancestrale". În viziunile poetului vibrează un mister cosmic care angrenează ființa, simțirea și mai ales conștiința umană, semn mai curînd al neliniștii decît al împăcării senine. Ele sînt de fapt utopii, minciuni sublime care încearcă să estompeze un adevăr absolut : **„Dimineața / deci ea însăși apare noaptea în larg / umple vasele universului și porii / cu această substanță miraculoasă / Mai întîi / din întuneric apare vocea / și abia pe urmă cel care vociferează — / ca o încarnare a ei. Astfel / poate că arborele / nu e decît o încarnare a foșnetului. / Astfel / poate că moartea / nu e decît o încarnare a memoriei". („Dimineața").** Ca și permanentul refugiu în imaginar, în vis, ca amintirea ancestrală înflorită violent pe ecranul mort al trecutului, ori ca această ironie gravă a dialecticii relației real-imaginar : **„Visul meu prenatal / zice o minusculă sferă cu glasul ei grav / e că sînt într-o sferă care mă alăptează / cu lapte transparent și concav. / Visul meu e tigrul bengal / zice tigrul bengal / Visul meu e Iacob / zice Îngerul / Nu cadavrul înlănțuit al iepurelui mă fascinează / zice leopardul / visul meu e carabinierul cu părul roșu".** Ori ca această exprimare sarcastică a imposibilității deslușirii destinului în ceața memoriei ancestrale : **„Peștele Protopaerus ureă pe uscat / cu un mic aeroplan în valijoara lui genetică. / Într-acolo / departe e adevărul departe ca zorii omului / vocea lui în memoria speciei / și-a pierdut claritatea / cum albușul de ou înghețînd".**

Rod al unei îndelungi decantări, poezia lui Ion Mircea, excepțională, este din cînd în cînd, în ciuda caracterului ei restrîns, minată de unele lungimi, chiar de abundență. Austeritatea producției reprezintă în acest caz o intuire exactă a propriei naturi lirice. Departe de a fi un poet „în căutarea unui stil", (Eugen Simion), Ion Mircea este unul cu un stil format de la început și consolidat definitiv în ultima sa carte.

TUDOR CRISTEA

constelații lirice

Ion Burnar

Cînd poetul nu-i acasă

Și va fi luni va fi tîrziu
pămîntul blestemat că-i viu
și va fi marți a doua oară
încă mai am o inimă cît să mă doară
istorie istorie cu obraz de scorțișoară
și va fi altă zi asemeni
și cerul blestemat că-i semeni
și încă una-n strai de petice
cu soarele și luna apoetice
tot anacronică estetizînd nimicul
asunsă-ntr-o rachetă să n-o ajungă spicul
timpul depășit de vreme nu s-ar duce
de-ar fi iar mîndra sus în deal la cruce.

Cerere pentru plîns

Au adormit și zeii calul troian
un dineu la care se rîde minzește
păcat de Europa o credeam
cît de cît asemenea mamei
după atîtea războaie
și calul troian intră-n pămînt
de rușine
de-aceea mă nasc eu zilnic în Tahiti
cine sîntem de unde venim
ah domnule Gaugain îți iert greșeala
de-a trage străzi de-a lungul și de-a latul
și istoria tot fără număr la casă.

Halley's Comet

Pre cînd pămîntul nu era
în rest erau de toate cele
pre cînd istoria se-ndoia
de la copac pînă-n surcele
aveam o casă-n Alpha-Centauri
că de frumoasă nici nu poci să spui
pămînt pămînt Cristofor Celon
pe limba ceasului din cui
încă nu votam cu protozoare
doar ulița mîndrii bat-o vina
nici cu spațiul dintre ochi și pai
ori ce vru ceasul cu pricina
aveam fragilitatea eroului la bază
filament la două emisfere
de n-am un prieten și pe la butoane
voi arde nu acum în alte ere.

Acasă-n Alpha-Centauri

Nu știu să mai fi trăit
din copilărie-o clipă
uimit de orice buburuză
ca de minunea inimii risipă
ori poate eu firava buburuză
navetă spațială nimerind acasă
și un copil uitîndu-se la mine
mamă iată-o pasăre frumoasă
și mama deodată nu e pasăre
și nu știe de ce ar vrea să plîngă
viitorul care a trecut
și trecutul care nu e încă
așa vă plînsem și eu telegrafic
de pe planeta lui Pi Er pătrat
secolul vitezei într-o gară
pufăind luleaua unui acar distrat.

De dragoste

Ce mai faci domnule bine mersi
adaugi și tu două picioroange
la insectarul vorbelor tabu
unde găsesc eu o ginganie complet vie
care să nu zboare numai
între scyla și caribda aripilor sale
ce mai faci dai tu un regat
pe papirusul unei frunze scorojite
ceva trebuie să știe despre țeasta pămîntului
dacă nu Țăran la poșta centrală
cum brazdele ajung în toată Eutopia
alo statuia libertății care
și-a pierdut oile.

File din jurnalul de călătorie al tînărului scriitor

O nouă magistrală albastră: Canalul Dunăre-București

(Urmare din pag. I)

în funcțiune, navigație, în cazul de față.

Cu catargele instalațiilor Kely ești obișnuit de la metrou, numai că aici, deși fac aceeași treabă (pereți mulați) deși prin jur este multă verdeață, deși cu ele lucrează oameni care le cunosc de mult timp, ei bine, tare mi-e teamă că aici, la noul canal, ele nu vor mai fi mîngîiate „girafele". Brațele lor înalte de 20 de metri se cheamă și în termeni tehnici, catarge și ele își vor recăpăta acest nume, ca simbol al apropierii de un moment îndelung imaginat, plutirea vapoarelor pe portul capitalei noastre, București, port european.

Descompusă în mișcări elementare și apoi în etape, munca instalațiilor Kelly este una monotonă: se sapă, se umple cu noroi bentonitic groapa ivită (pentru a nu se surpa), se betonează. Atenția mare acordată calității lucrului făcut, dar și materialelor folosite, gingașa dar și problematica atingere a cotei, înaintarea pe încredere în sondajele făcute de proiectant, anterior, fac din această activitate una tensionată și cu un rezultat final pe cît de pretențios pe atît de simplu de verificat: un perete perimetral în jurul viitorului baraj. Dacă mai adăugăm și că acest zid practicat în pămînt, la douăzeci de metri adîncime, asigură incinta în care se va încastra barajul și centrala electrică de surpriza, oricînd, nedorită a unor infiltrații periculoase, devine lesne de dedus cît de importantă este această adunare de barete elementele de beton care compun, în final, peretele perfect etanș.

Tot legat de această incintă, întîlnim și primele deslușiri, la fața locului, ale modului de organizare a lucrărilor, pentru că, deocamdată, frățește, și-au împărțit malurile rîului două mari unități ale M.T.Tc.: C.A.G.C.C.F., care a luat în grjă malul drept al Argeșului, și C.A.G.C.H. Constanța (și antreprenorul general al construcției) pe partea stîngă. Mai apoi, în timp și în spațiu (spre Oltenița, adică) ele se vor tot aduna și despărți după un plan de bătaie dinainte stabilit.

Aici începutul s-a făcut cu „Nodul hidrotehnic numărul 5" sau, mai simplu, și vă rog și pe dumneavoastră, cititorule, să acceptați, termenul: **NH 5.** E un cod de pe planul în spatele căruia pîndesc, gata să iasă din pămînt, o centrală hidroelectrică, un baraj și mulți kilometri de diguri. Rezultatul? Un mare lac tampon la Mihăilești-Cornetu, care va asigura în permanență (un debit constant, se înțelege) apa necesară navigației, producerii de energie electrică, irigațiilor etc., acumulînd-o la viituri, stocînd-o cînd rîul e năbădăios și redînd-o în cantități logic drămuite în perioadele de scădere a cotelor, adică atunci cînd rîul de cîmpie redevine o noțiune în sine și pare adus acolo dintr-o zonă de deșert.

După instalațiile Kelly, celelalte utilaje care îți iau ochii (se mișcă iute, sînt în creștere numerică și fac un praf teribil) sînt cunoscutele noastre autobasculante de 16 tone, cele care au înlocuit încet și sigur ceea ce părea pe vremuri o minune: „Tatrele". Acum, în această fază, ele cară pămînt (se decojește zona de stratul vegetal), balast (pentru umpluturile din diguri) și beton (cînd nu sînt suficiente cantitativ CIFAROM-urile — transportoarele clasice de beton). Lista poate continua, și continuă, tehnologic: excavatoare S 1202, dar și UB 1212 — draglina), autoîncărcătoare, buldozere etc., toată gama cunoscută. Unele în funcțiune, altele se pregătesc de montaj: se desfac lăzile, sînt consultate documentațiile, se nivelează, balastează și betonează platformele de montaj. Sînt așteptate, de exemplu, două dragline pășitoare.

E tot atît de evident că unul dintre primii oameni sosiți pe șantier a fost un mecanic care să știe să folosească utilajele, sau, mai exact spus, să le exploateze, un termen deloc rușinos în materie de mașinării. Meșterul Petre Clinci nu are timp încă de amintiri, deși cei opt ani de la celălalt canal, Dunăre — Marea Neagră, sau chiar și cele cîteva luni de aici, dar mai cu seamă experiența lui profesională i-ar da dreptul să mai tragă un pic pe dreapta. Petre Clinci însă, meseriaș de excepție, trăiește febril viața șantierului, este în acest om subțirel, sportiv ca alură, deși trecut de prima tinerețe, o agitație permanentă, de bună calitate. Este priceput dar și hotărît în acțiuni, iar în materie de adevăr de-a dreptul impulsiv, are el în această categorie a moralului o încredere de nezdruncinat. Maistrul prahovean (născut în Comarnic, dar șantierist de cînd se știe cu carte de muncă) îngrijește de multe dintre utilajele pe care le-am enumerat. Ce-nseamnă această grijă la el? Totul: să știe ce defect are un motor numai după zgomotul suspect pe care-l emite, dar și cum să devină iar muzical torsul motorului; știe cînd să încarce (și cum, și cît!) un utilaj mai mult decît prevede diagrama aceluia, dar și cînd să-și scoată macaraua dintr-un loc rău amenajat; știe cînd să fie blînd, dar și cît de aspru cu oamenii din subordine. Prezența sa pe orice șantier este o garanție a seriozității în activitatea mașinăriilor.

Vreau să încheie cu o pildă pe care mi-a servit-o acum cîțiva ani. Prin primăvara lui '83, la o închidere de linie, într-o noapte, grupul electrogen care ne alimenta s-a oprit. I-am dat tîrcoale, dar motorină avea bateriile erau bune, ce-o fi? L-am sunat pe Clinci acasă și l-am rugat să ne trimită un mecanic. N-avea, așa că a venit chiar el, a curățat un pahar, a suflat într-un tub, a mai dat cu un filtru de-o piatră, le-a pus la loc și treaba n-a durat mai mult de cîteva minute, tractorașul duduia iar. Era două noaptea. „Chiar nu știai să faci și tu asta?!" s-a mirat el către mine. A fost pentru prima dată cînd mi-a fost jenă că nu mă pricep la mecanică.

DIGURILE

Imediat, din barajul de la Cornetu-Mihăilești, un căuș enorm se va contura prin lucrări de mare anvergură: diguri le care vor forma limita lacului și pavăza lui, dar și a cîmpiei din jur.

Nimic nu se poate realiza fără efort și sacrificii, iar lumea construcțiilor, veche de pe cînd omul, arunca un trunchi de copac peste un pîrîu ca să-și facă pod, fiindcă uneori apa era rece, iar alteori mare, are legendele sale înțelepte și atît de cunoscute încît nu ne vom referi la ele. Caracterul planeiform relativ al terenului de construcție a impus și aici, la canalul București — Dunăre, construcția de diguri. S-a acționat cu chibzuință în faza de proiectare, au fost cercetate nenumărate variante și, în final, a rezultat o formă în care se îmbină multe elemente: se folosește malul înalt al rîului, dar se și dezafectează, la minimum posibil, cîteva case din sat, teren agricol ori pădurea vecină.

Ca într-un front de elită lucrarea a fost atacată pe porțiuni, există o logică aparte

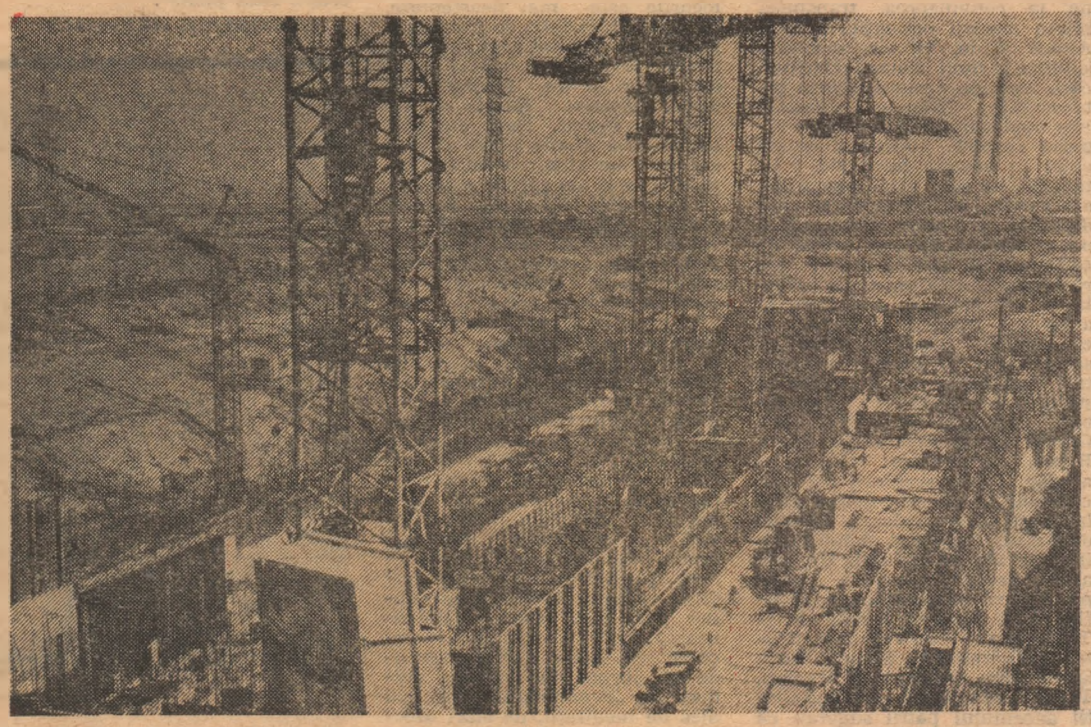

care scapă neprofesionistului, în felul acesta în care constructorii pornesc și țin apoi în mînă o lucrare. Abia spre final, odată rezultatul devenind palpabil, cine a urmărit cu minimă atenție modul de lucru reface traiectorii care i se par încîntătoare. Iată, aceste diguri, au început în mai multe locuri.

Înainte cu un kilometru de podul peste Argeș, șoseaua spre Alexandria face o curbă dură și satul are acolo o spărtură prin care se vede Argeșul. Acum locul acesta este o frumoasă fereastră spre șantierul cel mare al Bucureștiului. Niște repere plantate de topometri, ferite cu grijă, ne arată dimensiunile la care se va ajunge cu umplutură, cu compactare, cu stropire permanentă cu apă, fiindcă fără aceste ultime două operații nu iese dig, iese o grămadă de pămînt. Cantitățile de cărat în construcție sînt impresionante, dar intrînd numai un pic în amănunte, și se poate intra, ele nu sînt multe, vei constata cîtă tenacitate îi trebuie omului în lupta pe care o dă cu viitoarele infiltrații, ce mare responsabilitate are mecanicul de pe un compactor, care trebuie să execute numărul precis de treceri peste un același strat depus, nu prea puține, pentru că treaba nu iese bună, nici prea multe, fiindcă iese scump și se risipește combustibilul. Odată pus pe traseu, un dig se alcătuiește mai ales din conștiinciozitate și sudoare.

Pe malul stîng al Argeșului, pădurea urmînd fidelă curbura rîului, face în cîmpie un golf. Puține elemente ți-ar putea preciza existența rîului, astfel încît te și surprinde existența în plină cîmpie a acelei umpluturi, parcă mai degrabă să fie o șosea. Iar „vinovatele", cîteva screpere aliniate cuminți lîngă pădure (e duminică după prînz) se odihnesc și ele. Mașini rătăcite cu excursioniști învățați cu locurile caută drumuri de acces acum astupate și întorc spre șoseaua națională.

La Poșta, aproape de coada lacului, șantierul se vede. Argeșul curge, dar diguri nu-s. Aici se construiește acum o bază de producție și o tabără de cazare, iată un alt aspect al modului gospodăresc în care se alcătuiește un dig. Important mi se pare însă că se muncește serios, că începe să se vadă lucrarea, iar asta după puțin timp de la demaraj. Fac aceste precizări pentru că la celălalt canal, un amic căruia-i tot povesteam entuziasmat, m-a întrebat, convins că e în regulă, prezint garanții : „Domnule, și totuși cîți kilometri mai aveți pînă la mare ?!".

Cu o baracă ridicată, cu un post de transformare pus în funcție, cu sute de tone de pămînt cărat, șantierul se redescoperă pe sine. Un iz de altceva, de noutate plutește în aceste începuturi, o temeinicie a gestului repetat de sute de ori se difuzează constant, binefăcător, în munca și viața de zi cu zi a constructorilor.

Cei care strigă pădurea pe nume

Întreprinderea forestieră de exploatare și transport Neamț, deși cuprinde un însemnat număr de oameni (în treacăt fie spus, aceștia sar binișor de 10 mii) e mare, în primul rînd, datorită neobișnuitei sale întinderi. Sediul ei, dacă putem zice așa, ocupă, și nu e nimic de mirare în asta, aproape întreaga suprafață a județului, și chiar unele zone, deloc neglijabile, din județele vecine. Fiind poarta prin care pădurile iau, atunci cînd e cazul, drumul industriei, I.F.E.T-ul își are punctele de lucru, ușor de dedus, chiar acolo unde sînt ele, pădurile, iar în nord, se știe prea bine, întîlnești la tot pasul păduri. Dintotdeauna, în această parte de țară, omul i-a rezervat lemnului un loc important în viața lui, după cum lemnul i-a îngăduit omului să-și ducă mai sigur și mai puțin singur viața înainte. Dacă uneori pădurea nu se vede din cauza copacilor, pe meleagurile nemțene tocmai din cauza lor se vede omul călcînd apăsat prin timp pe muchia unuia dintre cele mai vechi îndeletniciri din partea locului, aceea de tăietor de pădure, o meserie uneori la fel de chinuitoare ca mersul desculț pe lama unui topor bine ascuțit. Odată cu trecerea anilor, îndeletnicirea amintită s-a scuturat de cele mai multe din asprimile ei, locul topoarelor luîndu-l lacomele fierăstraie mecanice, iar plutele, cu toată aura lor romantică, au fost înlocuite de autocamioane puternice și încăpătoare. Corhănitorii se cheamă și astăzi tot corhănitori, dar mecanici. Fasonatorilor li se spune, mai nou drujbiști. Fără supărare, caii au fost dați de-o parte, trunchiurile retezate ajungînd din adîncuri de codru la camioane, incomparabil mai leger și mai repede, cu ajutorul funicularelor.

De rămas însă tot a rămas ceva din imaginea de altădată a trebăluitului la tăiatul pădurii. S-a păstrat prin vreme, oarecum intactă, partea de singurătate a meseriei de tăietor. Tehnica n-a reușit și n-o să reușească poate niciodată s-o înlăture definitiv. Nici nu e de dorit: tăietorii, ca și corhănitorii, ca și funiculariștii ori șoferii ce mînă imensele mașini pe drumuri ce sînt gata să ajungă în cer, iubesc această singurătate, ea este o componentă fără de care pădurile n-ar mai avea cum să producă frumusețe și liniște.

Privind, fie și sumar, în viața fiecăruia din cei care, muncind în pădure, își lasă luni dimineața nevasta și copiii acasă, urmînd să-i revadă abia sîmbătă seara, descoperi în locul apăsării sufletești la care probabil te-ai fi așteptat, o existență ordonată firesc, cu supărări nu mai mari decît în oricare altă parte și, mai ales, cu bucurii nu mai mici decît cele ale oamenilor cu alte profesii. În această existență predomină, nici nu s-ar putea altfel, relieful copacilor. Pe malul unui fir de apă, cît să încapă într-o palmă făcută căuș, copacii îngăduie de fiecare dată întemeierea unei case, firește de lemn, deci cu ziduri care au fost ele însele copaci cîndva, o casă alintată cu numele de cabană, spre care, la ceasul împuținării soarelui pe cer, se adună ei, muncitorii forestieri. Dacă e iarnă, se trag în jurul sobei în care lemnul își povestește cuprins de flăcări sfîrșitul. Așezați pe scaune mărunte, mirosind încă a rășină, mănîncă în liniște, uitîndu-se pe ochiul de fereastră afară la zăpada ce se descoperă molcom ca la o poză cunoscută în care cineva a îngrămădit în glumă rochiile tuturor mireselor lumii. Mai înainte de a se face tîrziu, pun capul pe perne, lăsînd ninsoarea să le lumineze pînă în zorii zilei următoare visele. Dacă e vară, stau pe aceleași scaune mărunte cu miros de rășină pe prispa cabanei. Vorbesc de neveste și de copii, de părinți și rude apropiate sau îndepărtate, privind mulțumiți la strădania lunii de a-și cerne peste păduri prisosul ei de cocleală.

Șoferii camioanelor le aduc zilnic vești de acasă, iar ca recompensă pleacă înapoi însoțiți de urarea, nu convențională, nu rostită din vîrful buzelor, de a avea grijă pe drumurile, adeseori subțiri ca ața, înșirate, asemenea ei, pe mosorul neiertător al muntelui.

Poate părea ciudat, dar, în concedii, lucrătorii la pădure rămîn, de regulă, tot lîngă pădure. Că este acesta semnul unui atașament categoric nu mai încape nici o îndoială. Cînd se întîmplă să se îndepărteze pentru cîteva zile de inima codrului, muncitorul forestier o face doar în numele dragostei lui pentru pădure. Pe Gh. Ailenei, bunăoară, această dragoste l-a purtat prin țări precum, Suedia, Finlanda, Norvegia și U.R.S.S., de unde s-a întors în Neamț cu titlul de cel mai bun fasonator al lumii. Da, tăietorii de pădure au concursurile lor, concursuri cu nimic mai prejos ca spectacol decît cele sportive. I.F.E.T.-ul Neamț are mîndria de a cuprinde în lotul său lărgit mai mulți campioni. În afară de Gh. Ailenei mai pot fi pomeniți Nicolae Oancea, Vasile Nistor și alții. S-a ajuns la performanță nu neapărat de dragul performanței. Așa a fost să fie, și a fost să fie așa pentru că ei, oamenii care taie pădurea, nu se mint niciodată pe ei înșiși.

Acolo, în singurătatea care dă adîncime cosmică muncii lor, a nu respecta o clipă legămîntul făcut cu pădurea, înseamnă a nu se mai vedea omul din tine datorită copacilor. A copacilor care, avea să ne spună tulburător de frumos cineva, te pot mustra cu simpla șoaptă a unei frunze, sau, pur și simplu, refuză să-ți mai răspundă atunci cînd îi strigi pe nume. oferindu-ți, în schimb, tăcerea lor asurzitoare.

ȘTEFAN MITROI

constelații lirice

Mariana Pândaru

Frumoasele umbre de cretă

În pîntecul acesta fierbinte
Trăiesc o mie de suflete

Cîinele meu, și el roșu ca para
latră întruna
Neodihnindu-se.

Fie să-mi treacă pe dinainte
frumoasele umbre de cretă

Fie să aflu neliniștea lor

N-am să spun nimănui
decît un cîntec
de dragoste.

Tobe de piatră

Află tu, cel de-o lume întreagă uitat

că pe rănile acestei păsări
s-au jucat superbe istorii

triste tobe de piatră
fluturau cîntecul

arme înăscute – cuvintele
surd loveau carapacea de vis

cînd moartea însăși
clipea
din ochiul ei de cristal.

Umbre cuminți

Desigur
între noi au crescut
plante albastre

– Cel mai trist adevăr
dintre cele ce sînt.

Pe cîmpul întins
vin acum păsări
cu ochiul rotund
să ne hrănească.

Desigur
ele – umbre cuminți
ne înstrăinează mereu...

Vînătoare

Ah, răpitoarele
cum împinziseră lumea
în dimineața cu nume de piatră.

Ziua se ridica din ochii lor
sîngerie
strivind pe buzele mele cuvîntul.

De pretutindenea
tobe asurzitoare
înfierbîntau aerul

Începuse vînătoarea de soi...

Din cer
un înger privea
pe ferestruica de gheață.

Încăperea de scrum

La fel a trecut
și ziua
și noaptea

Ploi torențiale înăbușeau
în cîmp, oleandrii

Era cel mai obosit anotimp
din cîte trăisem

Nici măcar o viețuitoare măruntă
nu-mi tulbura încăperea de scrum.

Cîntec răzbunător

Am strîns
de pe arborii albi
rînduri, rînduri
de păsări viu colorate...

răzbunător
cîntecul lor mă întrista
cînd închidem
colivii la fel de frumoase.

Teatru

Un Harag pentru eternitate

Înainte de a scrie despre spectacolul „Livada cu vișini", gîndul simte nevoia să-și croiască haine de gală, ca pentru ceremonie, și invocînd cu smerenie muzele, să aștepte. Ne aflăm, vorba lui Nathalie Sarraute din „Fructele de aur", „...în tovărășie bună. Aici toată lumea păstrează distanțele. Dinaintea ta, pentru pura bucurie de a dansa este executat un dans solitar". Ești poftit să vezi cum teatrul, cu actorii și personajele sale, cu scena și decorurile, cu textele și pretextele, ascultă de o singură, copleșitoare „imagine" — aceea născută în mintea artistului care a fost Gheorghe Harag.

Spectacolul se compune dintr-o serie de gînduri despre viață traduse scenic prin intermediul discursului cehovian, al scenografiei lui Romulus Feneș și al „transei" creatoare a interpreților. Desprinse fantomatic dintr-o vaporoasă țesătură aflată dincolo de cortină, pleoapă transparentă închizînd ochiul interior, personajele din piesă vor traversa timpul de joc ferecînd în ele, fiecare altfel, o enigmă existențială. Singur Lopahin apare la început în fața cortinei mari, undeva între sală și scenă, între adevărul prozaic al vieții și minciuna sublimă a artei. Este mănușa pe care regizorul o aruncă realismului vulgar, și-o aruncă de fapt sieși. Lopahin înlătură — subtilă ironie — cortina mare, în spatele căreia spectacolul va aduce elogiu înaltului realism, de formă poetică și condiție filozofică la care doar vîrsta artistică de aur are acces. Înțeleg prin asta, nu renunțarea la experiența de o viață a artistului regizor, nici o renegare a precedentelor formule spectaculare. Prin „Livada cu vișini", Harag își finalizează crezul estetic, încheind în mod senin și fără echivoc o veche și desigur cruntă dispută : cea între aspirația de-a exprima viața prin artă și putința de-a o face. Soluția este de o genială și neapărat matură simplitate : exprimi în mod total viața, exprimîndu-te pe tine. Așadar nu te distanțezi cu maximă obstinație de destinele descrise, ci te apropii de ele pînă la identificare. Implicarea deplină poate valida singură universalitatea mesajului pe care dorești să-l expui. Ca urmare a foarte bunei stăpiniri a tehnicii comun-realiste de înscenare, ca urmare a epuizării ei în conștiința creatorului, saltul către parabola filozofică existențială are loc firesc în cazul lui Harag. Deplasarea interesului artistic, dinspre expunerea faptică veridică, înspre expunerea reflexului faptelor în conștiință, echivalează cu drumul de la plăcerea de-a povesti la plăcerea de-a interpreta, sau mai exact spus, la plăcerea de-a face adevărată orice poveste transformînd-o într-o poveste despre tine. Paradoxal, acest fapt nu deservește în nici un fel textul cehovian. În orice caz, este o foarte inteligentă și distins creatoare formă de universalizare a unei piese clasice și, în același timp, o subtilă formulă de aducere a ei către contemporani. Mult mai subtilă decît încercările pseudo-actualizatoare ce se reduc de multe ori la devieri ale textului, la prelucrări tendențioase ori, pur și simplu, la costumație. La Harag se creează atmosferă, se ambiguizează sensurile. Ca într-o înaltă poezie, se conservă cu grijă aura de mister a declamației. Omul apare, în ciuda tuturor determinărilor sale, ca o stranie hieroglifă. În acest fel, memorabile pentru arta înscenării pot sta imagini ca cea în care Trofimov strigă iubitei adormite : „Soarele meu !... primăvara mea !" sau scena în care Varia, așezată în șareta fără cal, „pornește" voiajul solitar, lipsit de țintă (poate una dintre cele mai penetrante metafore vizuale asociate ideii destinului), sau momentul discursului grandilocvent al lui Lopahin în fața scaunelor goale, sau strigătul disperat al guvernantei Charlotta, neascultată de nimeni, dar înconjurată de toți. Emoția singurătății copleșitoare, implacabile, frica paralizantă de această singurătate, canalizează toate energiile interioare ale individului și îi îngheață orice resursă activă. Eroii se mint cu iluzia evadării în alt spațiu. Dar spațiul real al existenței se dovedește a fi cel interior. Montarea structurează astfel o lume tragi-comică de personaje irepetabile, asemeni gîndurilor, și tot asemeni lor, niciodată epuizate prin expresie. Culminație a stărilor fluide, inconsistente, paradoxale, ale ființei interioare este scena între Ranevskaia și Ania, fiica ei. Livada de vișini a fost vîndută. Lopahin a luat-o în stăpînire, iar Liubov Andreevna cade pradă unei deznădejdi lucide, avînd un moment de contemplație rațională, seacă, asupra evenimentului. Ania vine să-i restituie miracolul iluziei. Prinse de mînă, într-un du-te-vino al cărui tempo se accelerează lent, cele două eroine ajung în finalul scenei să salte vesele ca două fetițe lipsite de griji : tragismul dezolant, cea mai neagră deprimare, se scurg pe nesimțite într-o luminoasă renaștere. Jocurile sufletului, magica scamatorie a farselor pe care ni le facem nouă înșine, acel „hocus-pocus" interior care ne determină s-o putem lua de fiecare dată, curați și inconștienți, de la capăt — iată cîmpul de semnificații deschis de gîndul regizoral întrupat în gest artistic.

Doar lui Firs nu-i mai rămîne nimic după plecarea stăpînilor și distrugerea livezii. Lacheului bătrîn nu poate nimeni să-i restituie iluzia. Fidel sieși, Firs nu caută să evadeze în alt spațiu și moare însoțit de obstinata sa credință și voință de a sta pe loc.

Pentru că, ne sugerează Harag, marea întîlnire a vieții este și trebuie să fie cea cu tine însuți.

CORINA ȘUTEU LUPȘA

Artiști români în evocări contemporane

Amza Pellea (XXXII)

Personajele : Un „frate de cruce" libov și bețiv

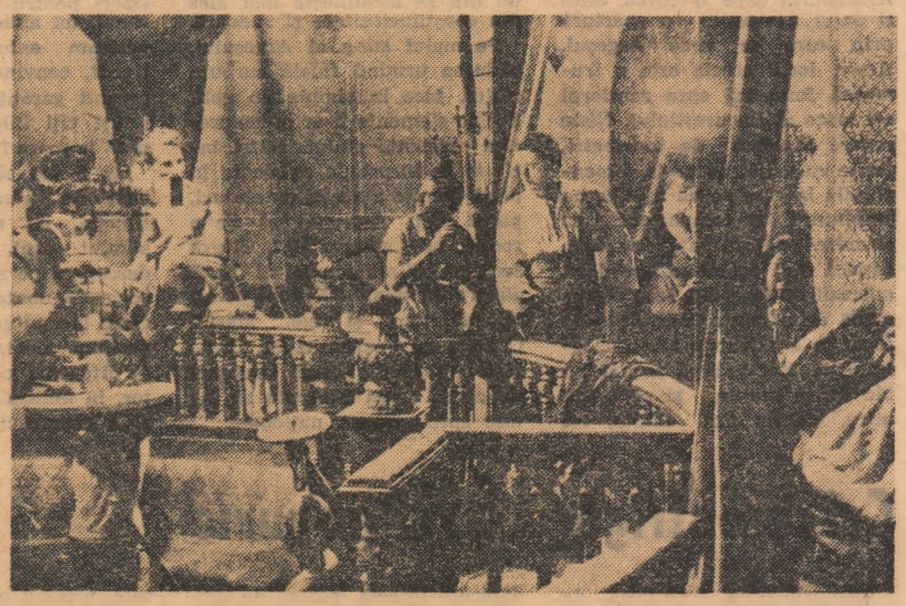

Distribuit de obicei în roluri concepute să cucerească simpatia marelui public, iată că-l întîlnim pe actor și într-un ceea ce numim „contre-emploi", jucînd în **Haiducii** (1963) personajul unui trădător. Parcă anume spre a marca această plasare într-o ambianță „antagonistă" personajul pe care îl trădează haiducul Sîrbu, jucat de Pellea, se intitulează Amza (Ion Besoiu). Deci, ar fi de zis, un Amza Pellea (Sîrbu) împotriva lui Amza — Besoiu. Haiduc, excelent cunoscător al codrului, dar priceput în egală măsură și la oameni, și cu deosebire la metehnele lor, Sîrbu se relevă în primul rînd ca purtător al unor însemne ale răului omenesc croite după maniera epocii. „Libov și bețiv", cum îl caracterizează Anița, personajul feminin în jurul căruia se țese intriga sentimentală, Sîrbu se consumă de-a lungul filmului ca mînat de energia sa malefică dată la iveală progresiv. Impasul personajului ar sta să vină din refuzul cu care îl tratează Anița, dar această situație a lui de îndrăgostit fără speranță nu-i explică nici pe departe caracterul. Cuprins de dezolare, după ce pierde la jocul de cărți, la un moment dat, somat de socrul său, boier Roznoveanu, a cărui avere o cam focase și pe a cărui fiică, Maria, o făcuse de rîsul lumii, Sîrbu se scuză în nota unui cinism adesea afișat : **„Păcate bărbătești, tată socrule ; vinu, calu, femeia. De ce să ne izmenim".** Cu intuiția-i fără de greș Anița vede prima felul periculos al acestuia : „Cît ești dus se uită la mine (Sîrbu — n.n.) ca la oala cu miere". Povestea filmului se deapănă și se țese ca o pînză de păianjen în care va cădea la un moment dat, ca într-o cursă în prelungirea firii sale. Anița tocmește un levantin să-l ruineze la jocul de cărți ca să poată să-l azvîrle în ocnă, cu toată protecția lui Vodă obținută în schimbul trădării „fratelui de cruce", a lui Amza. Setos de viață, desfrînat și petrecăreț, personajul se dă în stambă fără să-i pese. Cîntă pe uliți acompaniat de lăutari : **„Pe pod pe la Spiridon / Toate păsările dorm / Numai Filomela mea / Toată noaptea ciripea / De amor se jeluia / Oh, amor, amoraș / Vedea-te-aș călugăraș..."**

Pînă să moară de răzbunarea lui Amza, Sîrbu aduce destulă amărăciune în viața Mariei, care, deși îl urăște, i se supune, în cele din urmă mulțumită să se știe scăpată de un bărbat uzurpator, cu o inimă atît de haină (își trimisese socrul la temniță deconspirînd lui Vodă faptul că Roznoveanu trimitea în ascuns 10 000 de galbeni adversarului acestuia care pretindea tronul la Stambul).

Personajul ia înfățișarea voluntară, energică, a unui Amza Pellea constrîns să-și compună rolul pigmentîndu-l cu un demonism histrionic. Caracterul lui e adesea subliniat de felul șui și zgomotos de a rîde, lucru care a displăcut unor critici, deși majoritatea comentariilor se arată deosebit de favorabile. Ne aflăm cu Sîrbu la primul rol de prim-plan pe marele ecran, după o ucenicie în partituri episodice sau de planul al doilea. Drumul actorului către rolul principal e încă în desfășurare, vreau să spun către acel rol de protagonist al unei popularități deosebite, așa cum rămîne Amza Pellea în memoria spectatorilor săi.

IOAN LAZĂR

Cu ochiul liber

Starea folclorului (I)

O celebră solistă de muzică populară ne declara acum vreo 10 ani că „Folclorul merge odată cu industrializarea", explicîndu-mi asta prin faptul că, iată, opincile au fost înlocuite cu pantofii, iile nu mai sînt din in sau cînepă ci din nylon ori fibre artificiale, cușmele sînt din blană sintetică. Și toate aceste schimbări își pun amprenta asupra creației populare fie ea muzică, text, poezie, artizanat, dans, arhitectură, datină, obicei laic. Chestiunea m-a frapat, gîndindu-mă la dezamăgirea cu care scriitorul John Steinbeck judeca de pildă limba țării lui — o țară superindustrializată — care după 40 de ani de radio și 20 de ani de TV începuse să devină o limbă uniformizată, standardizată, prin dispariția treptată a dialectelor („care îmbogățesc limba adăugîndu-i poezia locului și a timpului"). Oare ne pîndește și pe noi acest pericol, această uniformizare a graiului muzical ? Noi sperăm că nu, dar faptele încep să ne conducă într-o altă direcție. Fiindcă refuz să-mi imaginez cum va arăta Maramureșul fără port și fără casele de lemn și Maramureșul fără gatii și clop cîntînd eventual „Vino mamă să mă vezi / cum lucrez la spații verzi". Atîta timp însă cît întreaga țară a fost îndopată de mijloacele mass-media cu vedete prefabricate, desprinse sau cu tendința de a se desprinde, detașa de o anume zonă folclorică, de chiar zona originară tînzînd spre o uniformizare a cîntecelor, adică să placă în toate zonele, da, sîntem pîndiți de acest pericol. Și totul a pornit din goana după succes, din ambiția de a acoperi o cît mai mare suprafață din țară. Iată, în Maramureș, poate zona cea mai bine apărată de impurități am găsit două exemple îngrijorătoare. Într-o zi din preajma Anului Nou am călătorit cu autobuzul pe Valea Izei. Lumea era veselă și veselia a sporit cînd în mașină s-au urcat un ceteraș și un zongoraș. Au început comenzile ca la nuntă ; repertoriul ad-hoc era curat, frumos, presărat cu minunatele cîntece de prin partea locului. Asta la început, căci după aceea el, repertoriul, s-a deplasat spre sudul țării, spre Capitală și mai mult spre marginea ei. Am ascultat astfel cu tristețe o muzică „lăutărească" de cea mai vulgară speță (nu afirm însă că genul lăutăresc nu are și părțile lui bune) interpretată la ceteră și zongă, sunînd deci penibil. Al doilea exemplu l-am cules 10 ani mai tîrziu (fiindcă de 13 ani mergem an de an în Maramureș prin sate) tot dintr-o cursă pe Valea Izei cînd șoferul mașinii, dotat cu casetofon și stație (cine-i permitea ?) date la maxim ne-a „delectat" două-trei ore cu un soi de muzică ce semăna a fi din Banat, dar parcă nu era de-acolo, muzică la care întreaga asistență participa. Vasăzică import de folclor.

Sigur, e gustul fiecăruia și nimeni n-are dreptul să i-l strice. Nenorocirea începe însă că acolo de unde în CREAȚIA zonei respective intervine amestecul, intervine melanjul destructiv, adică influența artificială exterioară, neavenită.

GEORGE STANCA

În pagină

Nemaipomenitele întîmplări din „Rîpa" lui Goncearov

I. Sfredelul și Raiski sau cum ajungi actor fără să știi. În articolul apărut postum, **Intențiile, obiectivele și ideile romanului „Rîpa"** (alcătuit probabil în 1876, cînd autorul avea 64 de ani), Goncearov afirmă clar despre Raiski : „Natura, de bună seamă, l-a predestinat penelului, dălții, arcușului sau condeiului — într-un cuvînt, artei... Dar insuficiența educație artistică, iar, pe deasupra, viața de trîndăvie, nu au făcut din el nici pictor, nici scriitor..." În schimb, Egorka-rînjitul („poreclit așa din cauză că ședea aproape tot timpul în odaia fetelor și-și bătea joc fără milă de cameriste"), valetul dat să-l îngrijească la conac, va face din Boris Pavlovici un **actor** (s.n.) ce oferă spectacole slugilor, ignorînd complet vizionarea !

Retras pe moșia sa (administrată de o teribilă soră a bunicii, Tatiana Markovna Berejkova, care îi ține loc de bunică), Raiski scrie romanul ratării unui roman : „...se închidea sus, în camera lui și începea să scrie în jurnalul său, ori să umble prin odaie vorbind singur, ori se așeza la pian..." Eroul nu ascunde nimănui (bunicii, verișoarelor, cunoștințelor) faptul că lucrează la o carte, dar e departe de a transforma chinurile intime într-o comedie ! Are grijă Egorka-rînjitul ce descoperă fisura, crăpătura, gaura, în peretele spațiului misterios al creației, da, **gaura** (s.n.), la propriu : „Egorka îl urmărea printr-o gaură din peretele de scînduri acoperit cu un tapet de hîrtie, care despărțea biroul lui Raiski de coridor, și pe care-o **lărgise** (s.n.) puțin". După cîteva zile, singur în coridor („sală"), rînjitul nu mai gustă cu adevărat „piesa". (Încercați experiența chiar și la **Teatrul Foarte Mic** și vă veți convinge !). Este absolută nevoie de anturaj ; să ai cu cine chicoti, cu cine să-ți freci coatele, cu cine rîde împreună în hohote, să aplauzi în contratimp, să te foiești dezaprobator, să tropăi, să împiedici pe alții să se delecteze ca lumea la o replică mai „fină", mai „intelectuală", în sfîrșit, simțul gregar etc. Deci Egorka-rînjitul îndeamnă, ca la bîlci, tot poporul, ațîțător, disprețuitor (plusînd miza !), de parcă ar fi vorba de „femeia cu barbă" : „— Hai, fetelor, să v-arăt o minunăție ! zise el într-o zi, **scuipînd în lături printre dinți** (s.n.). Vino, Pelagheea Petrovna, să ne uităm prin crăpătură la boierul nostru, Boris Pavlovici ! **De-alt teatru n-o să mai aveți trebuință** (s.n. Rog directorii tuturor celorlalte teatre să nu se supere ! n.n.), c-o să vă ajungă să-l vedeți pe dumneaului cum se fandosește". Jenată, Pelagheea se eschivează : „— N-am vreme, am de călcat..." Prezentatorul insistă : „— Atunci hai mata, Matriona Semionovna !" Aceeași delicatețe o reține și pe ea : „Da' cine crezi c-o să facă rînduială în odaia Marfei Vasilievna ? Ori poate tu ?" Nicidecum ! El, **Egorka-rînjitul** (s.n.) să coboare din contemplația estetică ? El, admiratorul „teatrului cruzimii" ? „— Ei, drăcie, Nu-i chip să vă miște omul din loc !, zise Egorka, înciudat, **scuipînd iar printre dinți** (iar s.n.)". Acum opriți-vă răsuflarea și ascultați : „Și cînd te gîndești **ce frumos am lărgit gaura cu sfredelul !"** Sublinierea e de data asta a Divinului Marchiz ! ! Pentru a realiza situația, închipuiți-vă că lui Proust i se trepanează cutia craniană, cu un sfredel, „În căutarea timpului pierdut" ! ! !

EMIL BRUMARU

Cronica muzicală

Ipostaze constănțene *) (II)

În cadrul integralei lucrărilor concertante pentru instrumente de suflat de Weber, **Gala tinerilor concertiști** de la **Constanța** a înscris pe afiș — pe lingă paginile închinate clarinetului — două creații aproape ignorate, care au adus în prim plan timbruri instrumentale cărora li se acordă mai rar un statut solistic : cornul și fagotul.

Oare inegalitatea calitativă ce a definit tălmăcirea lui **Remus Cozma** (student al Conservatorului bucureștean) s-a datorat amplificării emoțiilor inerente apariției scenice prin faptul că el s-a aflat nu numai sub privirea, ci chiar în „raza" baghetei lui Paul Staicu, al cărui discipol este ? În orice caz problemele de acurațete și sincronizare i-au umbrit muzicalitatea și conducerea viguroasă a traseului melodic în **Concertino în mi minor pentru corn.** Împletirea organică a construcției cu datele expresivității, dublată de o bună stăpînire a arsenalului tehnic a dimensionat la cote înalte ținuta artistică a interpretării **Concertului pentru fagot în Fa major op. 75** de către **Romeo Domuncu.** Culoarea și precizia emisiei, energia și cantabilitatea, promptitudinea dialogului cu ansamblul în contururi stilistice atent lucrate au conferit pregnanță și personalitate solistică acestui timbru considerat adesea „șters".

Incursiunea în universul componistic mozartian a fost deschisă de **Mihai Maxim** prin **Concertul în Sol major nr. 3 pentru flaut** ; natura echilibrată a acestui recent absolvent al Liceului de artă „G. Enescu" și-a pus amprenta asupra arcuirii de largă respirație a frazelor, generos nuanțate, ca și asupra pasajelor de agilitate, riguros decupate, explicînd totodată acea detașare care i-a caracterizat discursul.

Mozart cu simplitatea sa, atingînd esența expresivității muzicale, cu pendularea sa exuberantă între consistență și inefabil, cu alternanța sa de lumini și umbre ; Mozart în programul Galelor tinerilor concertiști cu o consecvență mereu afirmată. Ediția de la Constanța a avut ca numitor comun al întregului „album concertistic" mozartian elaborarea minuțioasă a concepției interpretative în coordonatele adecvate stilului. Această preocupare s-a detașat și din partitura solistică a **Concertului pentru vioară nr. 6**, susținută de **Luminița Bureă** (studentă a Conservatorului „Ciprian Porumbescu"), reliefîndu-se atît la nivelul sunetului — dozat și diferențiat în funcție de registru — cît și în ceea ce privește elocvența gestului interpretativ, prin aplomb și forță expresivă. Cizelarea detaliilor va oferi în timp un plus de strălucire acestei promițătoare prezențe violonistice, căreia i-ar folosi, cred, mai multă conștientizare a sensurilor profunde ale mesajului artistic. În **Concertul pentru vioară nr. 4 în Re major, Mihai Ionescu** (membru al Filarmonicii din Brașov) nu a convins pe măsura aparițiilor anterioare ; a ști **ceea ce** cinți (în adevăratul înțeles al cuvîntului) și a ști **cum trebuie** să cinți nu este suficient. De această dată o anume fragmentare a discursului, pigmentat cu prea multe imperfecțiuni, a lăsat să se vadă o pierdere a tonusului interior, a „antrenamentului" solistic, materializată și în carențe de concentrare. Este un semnal de alarmă, care ar trebui să dea de gîndit unui violonist cu certe calități ! Învesmîntată în datele dezinvolturii și lirismului specifice acestei personalități interpretative, prezența lui **Ștefan Ruha** a adus cu sine naturalețe și o notă ușor confesivă, căldura auto-implicării afective în **Concertul nr. 3 în Sol major** și în **Rondo-ul în Do major, pentru vioară și orchestră.**

În cazul **Lenei Vieru**, rafinamentul și inteligența gestului interpretativ slefuit cu migală nu s-au putut impune datorită crispării ce a alterat actul artistic, dîndu-i aspect de fragilitate ; astfel intențiile de evidență construcție dramatică a **Concertului în do minor nr. 24** s-au estompat, solista fiind defavorizată de asprimile și rigiditatea dinamică și timbrală a pianului. În seara următoare, **Vlad Dimulescu** a reușit să „îmblînzească" stridențele și inegalitățile aceluiași instrument prin tușeul fin și perlajul rotund, prin urmărirea auditivă a fiecărei linii a **Concertului în Mi bemol major nr. 9**, modelate cu o sobră expresivitate. Fluiditatea rostirii a înnobilat desenul pianistic, reflectîndu-i transparența și culoarea, limpezimea și strălucirea, lepădînd fără ostentație grija pentru detaliu, pentru arhitectură, precizie și autenticitate ; cumulînd inteligența artistică și știința tratării pianistice, Vlad Dimulescu pășește pe drumul maturizării căutînd să redea densitatea sensurilor artei sunetelor, vizînd simplitate și perfecțiune.

Rătăcit parcă în această lume sonoră a veacurilor trecute, **Concertino pentru pian și coarde** de Dan Constantinescu a reprezentat un examen reușit al colaborării dintre **Ana Maria Avram** și **Orchestra simfonică** din **Constanța**, condusă de **Paul Staicu**, prin promptitudinea și rigoarea dialogului solistei cu ansamblul, prin pregnanța expresivă a imaginilor muzicale.

ANCA IOANA ANDRIESCU

*) **Gala tinerilor concertiști.** Constanța, 4—6 iulie 1986.

Atelier

Dem Rădulescu

Tocmai s-au terminat examenele de admitere la Institut : „de dimineața pînă noaptea"... O bătălie cu foarte puțini învingători. De 30 de ani Dem Rădulescu pregătește generații și generații de actori. „Cît îi dai ăluia, că are talent, mă întreabă cineva. Cum să notezi natura ? Privighetoarea cu 10, lupul cu 5 ? Nu poți da note naturii, ci întreținerii și dezvoltării ei. Talentul nu-i suficient ! Și la urma urmei ce-i aia talent ? N-am înțeles ! Degeaba, dacă vii beat la teatru și nu poți urca pe scenă și spectacolul se suspendă"... Sobrietate, corectitudine, seriozitate. Așa se și explică forța extraordinară de muncă a acestui om. „Cînd nu sînt nici la teatru, nici la școală, sînt la radio ori la televiziune, sau fac un film. Încă nu m-am plictisit !" Rîde. Un rîs care înseamnă poftă de viață. Ce a fost mai greu pentru dumneavoastră la începuturi, pentru un tînăr actor în general ? „De a-ți forma o concepție. Teatrul nu este o execuție oarbă, o imitare; nu meșteșug, ci originalitate. Să fii tu, tu personal ! Nu furînd de ici, de colo, ci sprijinindu-te pe cultură. Un actor este rezultatul nu numai al rolului pe care-l joacă la un moment dat, ci și al anilor de experiență. «La om totul trebuie să fie frumos», spunea Cehov. Cu atît mai mult cînd e vorba de actor, copilul de duminică, exemplul. ...Talentul e o înmănunchere de calități, de pîrghii : o voce bună, o înfățișare plăcută, sensibilitate, intelectualitate... Mai greu e să le întreții și să le cultivi. Perfecționarea nu se termină cu absolvirea Institutului. Tot timpul : vocalize, gimnastică, înot... Un actor trebuie să se miște ca un balerin, să rostească vorbele precum Cicero, să fie un vrăjitor. Cînd vorbea Vraca în ședințe, ascultam-o fermecați. Actori de categorie grea, nu meșteșugari din ăștia (și face cu mîna un gest de lehamite), nu profesează, ci oficiază. Imensul secret : să-ți revi la situația primordială, adică să faci teatru din plăcere... Îi place spectatorului pentru că îți place ție mai întîi. Actorul face ce face toată lumea. Depinde însă cum (a sublinia ultimul cuvînt, ridicînd și prelungind vocea) o faci !" O lecție pe care studenții săi o aud, cred, chiar din prima oră de curs. Se uită în jur de parcă ar fi uitat ceva. Răbufnește : „Nu cred decît în actorul intelectual. Cum să joace o actriță Julieta cînd habar n-are de mentalitatea, de educația epocii ; ce fel de oameni erau, ce viață trăiau...?!"

Știți cîte reprezentații a dat cu **„Siciliana"** lui Baranga ? 1 750 ! La dramatizarea pentru Svejk a lucrat 10 ani; un afiș unic, aceeași semnătură de trei ori : pentru dramatizare, regie și rol. Și totuși, care este rolul cel mai îndrăgit ? „Toate. N-am copii vitregi. Tot ce-am jucat, oriunde și oricînd. Mi-e drag și **Secretul familiei Posket**, la «Bulandra», unde cred că am dat niște răspunsuri la unele ezitări ale multora și unde am arătat un alt Dem Rădulescu. Acum termin un film al lui Mircea Drăgan, după **Coana Chiriță** cu un scenariu de Draga Olteanu, interpreta principală. În proiect, să montez și să joc **Omul cu mîrțoaga** a lui Ciprian... ? !" Sînteți un actor total, dar în primul rînd un actor de comedie... „Oriunde și orice joci trebuie să păstrezi rangul. A fi actor comic înseamnă a fi întîi artist și a mai avea ceva pe urmă! Numai omul rîde, pentru că, dintre toate viețuitoarele, el e singurul care se uită în oglindă și se studiază !" Deci, a-l face să rîdă e ca și cum i-ai dezvolta diferența specifică.. Dar partenerul dumneavoastră cel mai bun....? „Sufletul meu ! (Rîde larg. Apoi redevine serios). Doi mari parteneri : publicul și Sică Alexandrescu. Pe unul l-am pierdut, pe celălalt sper să nu-l pierd niciodată".

Niciodată... Sună ca o vorbă de dragoste, foarte potrivită cu mobilele aurii din salon, delicate, minuțioase și scumpe, din alt veac. Sub candelabrul de Murano, covorul mic pe parchetul întins, lustruit, mărește spațiul. Desene de Piliuță, cu lăutari din alte vremuri și ei... Cum iubește un actor ? — mă trezesc întrebînd. Nu e suspectat de teatralitate, nu se suspectează el însuși de anumite ticuri din rolurile jucate ? Feminină și presimțitoare, tocmai acum soția (actriță și ea) aduce un ceai ferbinte și aromat ; îl așează pe biroul maroniu, lîngă o tavă cu fel de fel de brichete ; poartă o rochie largă, în dungi albe și albăstri ca ochii ; îi vorbește în șoaptă, cu prudență și delicatețe. Răspunsul lui Dem Rădulescu vine oarecum întîrziat, tulburat, ca o vorbire prin somn ; „Nu cred că noțiunile pot fi confundate. Se poate ca meseria să lase urme : de hipersensibilitate, de infocare temperamentală... Un actor se poate admira cît de frumos iubește, ori plînge, ori se bucură. Pe patul de moarte, Nottara ar fi spus : «Îmi pare rău că mor și nu pot arăta oamenilor cum se moare cu adevărat !»" **Vocea** sa, cu un timbru atît de deosebit, sună mai convingătoare ca niciodată.

CAROLINA ILICA

ANCHETA NOASTRĂ **Adevărul despre Școala de literatură**

Alexandra Indrieș

Am tot tergiversat răspunsul la anchetă, crezînd că voi avea mult de scris. Nu am nici o amintire senzațională, nici o dezvăluire șocantă de făcut. Anii 1953—1955 petrecuți în frumoasa vilă albă din Kiseleff 10 constituie pentru mine perioada celor mai intense trăiri. Ecoul lor se află în romanul **Două-trei minute...** Acela este adevărul meu personal, depoziția mea. Ce aș mai putea adăuga ? Să scriu un metaroman ?

Să încerc totuși cîteva amintiri și gînduri. De cum am ajuns la Școala de literatură **Mihai Eminescu** am aflat că există aici două genii poetice, chiar așa s-a spus și în unul din cazuri era adevărat: Nicolae Labiș și Doina Sălăjan. Cu Doina am avut un început de prietenie. În prima duminică m-a învățat să fumez, spunîndu-mi că țigara e bună cînd ești singur sau cînd nu știi ce să faci cu mîinile, ceea ce e adevărat. A deschis un frumos pachet de Tomis, pe atunci cele mai bune țigări, din care fuma și tatăl meu, așa că mirosul îmi era familiar. Am deprins cu ușurință „viciul", pe care nu numai că îl continui cu mare plăcere și acum, dar am încercat să-l prefac în literatură, ba chiar în exegeză literară (referitor la Bacovia, în eseul apărut în 1954, simultan cu romanul în bună parte inspirat — aceasta-i cuvîntul — de Școala de literatură). Prietenia cu Doina Sălăjan s-a stins însă repede, nu că ne-am fi certat vreodată, ci pur și simplu ne-am îndepărtat, zic eu că din pricina firii ei dominatoare, eu nu pot suferi să fiu dominată de femei. De Nicolae Labiș m-am apropiat mult mai tîrziu, cînd eram studenți la Secția de literatură și critică literară a Facultății de filologie, succesoarea Institutului de literatură care a ființat numai un an. Prietenia din ultimele luni de viață ale lui Labiș se înscrie într-o perioadă întunecată pentru mine, în care nu mă simt pregătită sufletește să mă afund.

Să revin la minunatul început de toamnă bucureșteană, cînd o provincială de șaptesprezece ani sosea cu trenul de la Arad. Nu-mi aduc aminte nimic din primele impresii, dar, într-o carte poștală trimisă familiei și care s-a păstrat, exalt splendoarea parchetului. Ca să vezi ce poate frapa o jună copilă ! Și doar veneam dintr-o casă relativ instărită. Mi se pare caraghios cum m-a lăsat paf, (paf, nu praf, că așa se spune la Arad), mirobolantul parchet al fostei vile Toma Stelian. În schimb, pereții aceia de oglinzi mai fac și azi să mi se strîngă inima cînd mă gîndesc la noi toți care ne reflectam în ei și azi nu mai sîntem — sau sîntem alții, ceea ce-i aproape totuna, și cred că nici oglinzile nu mai există...

★

Îmi notasem să descriu o zitip petrecută la Școala de literatură, dar a făcut-o Ion Grecea cu mare exactitate. Nu mă supăr că nu și-a amintit de mine. Poate nici nu știe că Alexandra Indrieș este pseudonimul celei care a fost Gloria Barna. Oricum, eu nu i-am uitat pe frații Grecea (colegă de an, cred și de grupă am fost cu Florian), și formidabilele lor caiete de notițe în care fiecare cuvîntel al profesorului era transcris într-o caligrafie de-a dreptul fascinantă. După acele caiete și după tot atît de ordonatele conspecte ale fraților Grecea învățam în sesiune, de preferință pe scările de marmură cu covor roșu ca în filme ale așa-zisei „Intrări a lui Sadoveanu". Scările acestea le mai văd în vis, cînd mi se întîmplă, vai, din ce în ce mai rar, să visez frumos. Dar constituie acestea „adevărul" despre Școala de literatură ? Sau — cîți cursanți, atîtea adevăruri ? Să vedem.

★

Pînă acum s-au conturat trei tendințe : una de negare a utilității școlii, reprezentată — ciudat, de o mie de ori ciudat! — de Mihai Beniuc, alta de pledoarie în favoarea ei și a treia, tăcerea. Singurul „adevăr" surprinzător, mai ales pentru tineri, ar fi să fie că mulți dintre consacrații generației de mijloc au petrecut doi ani pe băncile zisei școli. Dar Florin Mugur, Ion Gheorghe, Lucian Raicu, Florența Albu, Gheorghe Tomozei etc. nu participă la discuție. Faptul mă îngrijorează, Mi-a creat chiar complexe, zău așa. Oare, m-a străfulgerat o îndoială, să nu fiu eu, așa cum mă cred, fie și numai pentru că am aplicat pentru prima data într-o adaptare personală, metoda semiotică la studiul poeziei române, o persoană de oarecare importanță ? Să derive bunăvoința cu care răspund, chiar dacă întîrziind cam mult, la amabila invitație a Elenei Ștefănescu, din sentimentul obscur că m-aș afla undeva în rîndul doi sau trei ? Sincer vorbind, scrutîndu-mă, n-am găsit în mine nici prea multă modestie și nici docilitate. Poate nu fiindcă ar desconsidera ancheta SLAST-ului nu răspund colegii mei mai mari (în sensul că ei au fost în anul II cînd eu eram în anul I). Poate, îmi zic, e o tactică a revistei, care păstrează pentru la urmă contribuțiile cele mai interesante, girate de nume prestigioase.

★

Cu privire la Școala de literatură, pentru mine un motiv puternic de îndoială îl constituie atitudinea soțului meu, Andrei A. Lillin, care, ori de cîte ori mă prindea cu o idee dogmatică, sociologizant-vulgară sau cu o formulare schematică, explicativă, moralizantă, mă trimitea, cu binecunoscuta-i irascibilitate, pe Kiseleff 10, unde așa ceva ar fi fost pe plac. Nu voi contesta că anumite prejudecăți ni s-au inoculat acolo și că am avut de furcă pînă să scăpăm de ele. Așa, prima ceartă serioasă cu soțul meu am avut-o, în luna de miere, din pricina lui Mallarmé. — E inaccesibil, am declarat eu. — Asta ai învățat-o la Școala de literatură ! a zbierat el (chiar că a zbierat). Ce ai citit din el ? — Nimic, am răspuns, cu nasul în pămînt, dar imediat am adăugat, îndărătnică : Fiindcă e inaccesibil. Pînă la urmă, m-a obligat să citesc și să fișez în amănunte opera completă a lui Mallarmé, precum și exegezele care i-au fost consacrate, în primul rînd aceea a lui Thibaudet. Păstrez fișele. Mărturisesc însă că nici acum Mallarmé — nici Ion Barbu, de altfel — nu fac parte dintre poeții dragi inimii mele, eu rămînînd credincioasă lui Rimbaud și lui Bacovia. Dar a prefera un scriitor altuia e una și a refuza să-l citești, pretextînd că e inaccesibil, fiindcă așa ți s-a spus, e cu totul altceva.

★

De cine îmi amintesc ? De toți. Cum i-aș putea uita, cînd au făcut parte din tinerețea mea ? Îmi amintesc, firește, de colegii cu care am fost împreună aproape ceas de ceas, dar și de trecerea meteorică și stranie a lui Gheorghe Grigurcu. În înșirările de nume pînă acum s-a cam dat dovadă de snobism. N-aș vrea să cad în același păcat. Îmi aduc aminte, iată, după un fel de „dicteu automatic", de Bianca Marcu, azi soția lui Nicolae Balotă, care a fost cea mai bună prietenă a mea. Ar fi putut deveni, sînt convinsă — cele două mici volume publicate, de mare finețe, o confirmă — o foarte bună prozatoare, dacă devotamentul față de soț nu ar fi fost mai puternic decît vocația. Ea însăși, Bianca, ar putea constitui un subiect de roman. Poate cîndva, totuși, îl va scrie ea însăși. Cu unii din foștii colegi de an — Adela Popescu, George Muntean, acum soțul ei, Hari Salem, Rodica Tott, Marta Alboiu-Cuibuș — am păstrat legături, mai mult sau mai puțin consecvente, și după ce m-am stabilit la Timișoara. Cu Aurel Storin numai din întîmplare nu m-am revăzut. Mi-au rămas însă în memorie și aceia care au îmbrățișat ulterior alte profesiuni, tot foarte onorabile. De pildă, Gina Grosu, o personalitate din cele mai ciudate : a urmat și a absolvit trei facultăți, filologia, medicina și filosofia. Ce s-a ales de ea, nu știu. Nu l-am uitat, bineînțeles, pe Vasile Albu, despre care se credea că va ajunge un Slavici ori un Rebreanu al timpurilor noi. N-a ajuns. Totuși, nu aceasta este ratarea pe care eu o consider cea mai tragică, ci aceea a lui Horia Toma. Greu mi-a fost să-i scriu numele ! Din stricta vină a Școlii, dar mai ales a vremurilor, au existat trei cariere și poate și vieți zdrobite. Nu mi se pare delicat să le scriu numele (în cazul lui Horia, problema e mai complicată, vina nu e, în orice caz, nu în mod direct, a Școlii). Mă întreb totuși, în legătură cu cei trei care au fost dați afară, dacă au avut talent. Și dacă da, cum de nu a răzbit, cum de au putut sta treizeci de ani fără să scrie sau cu manuscrisele în sertar ?

Anchetă realizată de ELENA ȘTEFĂNESCU

(Va urma)

cetind istoria românilor

600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a Munteniei a domnitorului Mircea cel Mare

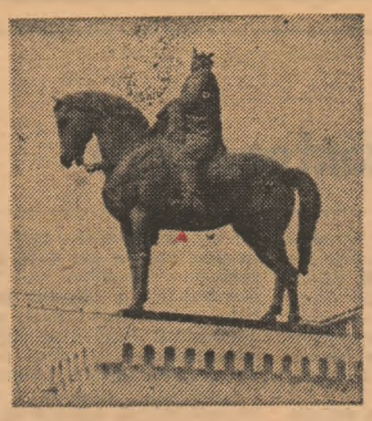

DIMITRIE ONCIUL : MIRCEA VODĂ (II)

Continuăm să prezentăm cititorilor „Suplimentului" ultima parte a cuvîntării comemorative rostite de istoricul Dimitrie Onciul în februarie 1918, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la moartea domnitorului Mircea cel Mare.

Vestita bătălie de la Nicopole prinde astfel a se contura de sub pana eruditului istoric român : „În septembrie 1396, oastea creștină ajunse la Nicopole. Aci o întîmpină Baiazid.

După un scriitor german care se afla în oaste, Mircea a cerut ca el cu românii să înceapă lupta. Această propunere a fost susținută și de Sigismund cu generalii unguri, în consiliul de război. Motivul era că Mircea cunoștea mai bine felul de luptă al turcilor. Dar cavalerii francezi reclamau pentru dinșii onoarea primului atac.

Francezii, intrînd cei dintîi în luptă, au obținut de la început oarecare succese; dar înaintînd prea repede, s-au depărtat prea mult de grosul armatei, și căzînd în cursa ce li s-a întins prin retragerea simulată, au fost zdrobiți cu desăvîrșire. Sigismund venind cu restul armatei nu mai putea să repare nenorocirea. Oastea creștină suferi o grea înfringere".

Vine acum momentul represaliilor pregătite de sultanul otoman pentru cutezanța marelui domnitor român : „Spre a se răzbuna asupra lui Mircea pentru participarea lui la acest război nenorocos pentru creștini, Baiazid, încă în anul după bătălia de la Nicopole, trecu Dunărea în Țara Românească. Dar aci el întîmpină o vitejească rezistență, așa încît fu nevoit să se întoarcă fără izbîndă.

Ce frumos și adevărat totodată caracterizează Eminescu eroica luptă a lui Mircea, făcîndu-l să vorbească faimosului sultan astfel :

«Eu îmi apăr sărăcia și nevoile
și neamul !
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara
asta, rîul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară
ție dușman este ;
Dușmănit vei fi de toate, făr-a
prinde chiar de veste.
N-avem oști, dară iubirea de
moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta
faimă, Baiazid!»"

Cu discernămînt și aleasă probitate științifică, istoricul Dim. Onciul tratează și aspectul atît de însemnat al statuării noilor relații politice între Principatele Române, respectiv Țara Românească și Imperiul otoman. Cum spuneam și altă dată, datorită vitejiei poporului nostru și iscusinței diplomatice a conducătorilor săi, țările române n-au cunoscut trista stare de pașalicuri, precum cele învecinate de la Belgrad și Buda...

Mircea cel Mare este întîiul domnitor român care pune bazele acestui tip de raporturi româno-otomane, prin a căror impunitate ne-am păstrat ființa națională și integritatea teritorială.

Dar să lăsăm să ne deslușească adîncile înțelesuri ale vestitelor Capitulații — adevărat paladin al suveranității noastre în Evul de mijloc, cum spunea Kogălniceanu — pe însuși Dimitrie Onciul, atotcunoscător al istoriilor vechi și multe românești : „După o a patra izbîndă, repurtată — cum arată o mărturie contemporană — asupra unei oști turcești ce năvăli în țară, la 1400, Mircea făcu, în cele din urmă, pace cu turcii. El se învoi să plătească tribut, garantîndu-i-se autonomia și integritatea țării, cu dreptul de alegere a domnului dintre fiii de domni ai dinastiei naționale, după vechiul obicei al pămîntului.

În același timp îi fu retrocedată posesiunea transdanubiană, Dobrogea cu Silistra, care fusese ocupată de turci în luptele după supunerea Bulgariei în 1393. După această dată ea nu se mai află în titlul din hrisoavele lui Mircea pînă la 1403, cînd ea reapare iarăși în titlul lui, mai întîi sub formă de «domn al multor cetăți turcești» apoi cu vechiul titlu de la începutul domniei. Cum se vede ea i-a fost restituită la încheierea păcii, în schimbul tributului. Ultima dată, ea se află încă în titlul fiului său Mihail, urmaș în domnie (1418—1420) sub care a fost pierdută în război cu turcii, pînă la recucerirea ei în războiul independenței.

Capitulația lui Mircea (pusă la anul hegirei 805—1402 d. Cr., în concordanță cu data cînd posesiunea transdanubiană reapare în titlul lui) a format baza legăturilor ulterioare ale Țării Românești cu Poarta otomană. Era o înțelegere de bunăvoie, nu o închinare impusă prin învingere. În acest chip, înțelepciunea prevăzătoare a lui Mircea a căutat să asigure viitorul țării sale de către o fatală supunere prin arme.

Aceeași măsură înțeleaptă a luat apoi și Ștefan cel Mare pentru Moldova, la sfîrșitul glorioasei sale domnii. Astfel, pe cînd celelalte state creștine din sud-estul Europei au căzut victimă cumplitei furtuni musulmane, principatele românești le-au supraviețuit în greaua luptă, urmîndu-și fără întrerupere o viață politică a lor proprie și stînd timp îndelungat în fruntea creștinătății ortodoxe, drept scut al bisericii Răsăritului și adăpost al tradițiilor ei".

Dimitrie Onciul rememorează, de asemenea, ultimele confruntări româno-otomane din vremea lui Mircea cel Mare : „Ca domn tributar, Mircea a mai avut ostilități cu turcii, susținînd pe un fiu al lui Baiazid, Musa, contra fraților lui, în luptele pentru succesiunea după moartea tatălui lor. Fratele cel mai tînăr, Mohamed, ieșind învingător în aceste lupte, a trimis în 1413 oastea sa contra lui Mircea. Rezultatul acestei expediții a fost, cum spun cronicile turcești, că Mircea s-a învoit să plătească tributul ce datora pe trei ani ; în același timp, s-au «ratificat condițiile și capitulațiile păcii», fiind neînnoită capitulația anterioară".

În fine, „cronicile mai înregistrează o expediție turcească în Țara Românească la 1416. Pe atunci, Mircea dăduse ospitalitate unui pretendent fals la moștenirea lui Baiazid, cum și unui fost amic al lui Musa, învățatul Bedreddin, care făcea propagandă pentru o reformă a Islamului, combătută de Mohamed. Amîndoi căutînd și găsind adăpost la Mircea, această împrejurare a dat motivul pentru ultimul său război cu turcii. Ca pradă făcută atunci în Țara domnească, cronicarul turcesc arată, în stilul înflorit al orientalilor, «feciori mîndri ca soarele și fete drăgălașe ca trandafirii», așa era apreciată rasa românească.

Atîta rezultat, pe lîngă tributul obținut de bunăvoie, înfricoșata putere a osmanilor avu în cinci războaie contra lui Mircea, domnul român pe care ei au învățat a-l prețui ca «principe între creștini cel mai viteaz și cel mai ager»".

Istoricul Onciul nu uită să amintească și de faptele ctitorului de țară în vreme de pace : „Cum prin războaiele sale pentru apărarea țării și credinței, domnia lui Mircea e însemnată și prin faptele păcii. Solicitudinea lui pentru biserică, pe atunci singurul adăpost și singura susținătoare a culturii sufletești ; solicitudinea lui pentru prosperitatea și organizarea țării înăuntru, cum și pentru relațiile politice și comerciale cu statele dimprejur; solicitudinea lui părintească pentru popor și oaste, în lunga și înțeleapta lui domnie, a dat tînărului principat acea consolidare înăuntru și acea putere de rezistență în afară care l-au făcut să se poată menține și în furtunile următoare".

În portretul pe care îl schițează istoricul Dim. Onciul, caută să surprindă toate laturile personalității lui Mircea cel Mare : „Nici el n-a fost om fără de păcate. Dar din depărtarea secolelor nu pătrunde decît reflexul luminos al faptelor prin care el a strălucit în domnie, și care au rămas strălucitoare pentru toate timpurile".

După cum apoteotică se cădea să fie și încheierea comunicării istoricului Onciul : „Acum 500 de ani, în ziua de 31 ianuarie 1418, s-a închis pentru vecie ochiul ager și prevăzător al marelui voevod și domn, erou al neamului românesc și al creștinătății, trecut la nemurire. Din mormîntul său de la Cozia, umbra lui ne însuflețește, îndemnîndu-ne la faptele iubirii de țară și ale tăriei de credință, virtuți prin care cu vitejie și cu înțelepciune el și-a cucerit cunună de glorie nepieritoare.

Așa strălucea Mircea Vodă cel Bătrîn, la începutul uriașei lupte dintre Cruce și Semilună ce s-a desfășurat pe pămîntul Europei creștine. Așa strălucește personalitatea lui măreață în istorie, la încheierea primului secol al statului românesc. Așa va străluci luminoasa lui figură, din secol în secol, cît timp va fi istoria românească.

Binecuvîntată în istorie, binecuvîntată în conștiința națională și în inimile românești este domnia lui.

Binecuvîntată fiind amintirea lui de-a pururea !".

Să nu uităm, istoricul Dimitrie Onciul rostea înălțătoarea cuvîntare comemorativă la început de an 1918, cînd trei sferturi din țară se găsea sub cizma înamicului invadator, inima românească pulsînd cu toată puterea în palma de pămînt moldavă rămasă liberă, de unde avea să se declanșeze resurecția de gînd și faptă românești întru înfăptuirea Marii Uniri.

Pînă la 1 Decembrie 1918 izbăvitor, ne stau mărturie actele de eroism nepieritor al armiei române, rezistența demnă din spatele frontului atît de bine ilustrată prin cuvîntarea de mai sus a istoricului Onciul. Fiindcă avea mare dreptate eminentul editor al lui Dimitrie Onciul — fostul director general al Arhivelor Statului din București, profesorul nostru de plăcută aducere aminte Aurelian Sacerdoțeanu — pe cînd adnota scrierile istoricului: „Onciul a ținut cuvîntarea de față atît pentru a comemora o dată importantă din istoria poporului nostru, cît și ca un protest împotriva invadatorului de atunci al țării, protest pe care îl face cu mult discernămînt critic. Sentimentul patriotic este învederat dar, așa cum era firea lui Onciul, el nu recurgea la fraze răsunătoare sau la declamație ușoară. Această poziție dă cuvîntării caracterul de întîia monografie istorică închinată figurii proeminente a lui Mircea cel Bătrîn".

STELIAN NEAGOE

Tînăra generație de creatori, o generație din întreaga țară

1. Are influență asupra creației dumneavoastră spațiul în care trăiți și munciți ? Dacă da, în ce sens ?
2. Cu cine vă simțiți solidar din tînăra generație ?
3. Există o tînără generație risipită în întreaga țară. Ce prejudecăți stau în calea afirmării ei ?
4. Ce a făcut și trebuie să facă „Suplimentul" pentru afirmarea acestei generații ?

ȘTEFAN DUMITRU (Pitești)

Nu există autor care să nu se lase influențat de spațiul în care trăiește

1. Dacă are influență asupra creației mele spațiul în care trăiesc și muncesc ? Știu și eu? Ar fi bine cred ca la întrebarea aceasta să răspundă autorii, fiecare cu propria lui creație, mai exact, în locul lui să lase să răspundă propria lui operă.

În ce mă privește, cred că nu există autor care să nu se lase influențat de acel spațiu în care trăiește, și nu oricum, și muncește, numai el știe cît, uneori pînă în miez de noapte, alteori pînă dinspre zorii ceilalți ; pentru că oricare autor înainte de-a aparține lumii, aparține neamului și țărinii din care a fost iscat, unui anumit spațiu deci, unui anumit timp, apoi lumii și-n sfîrșit la urmă de tot își poate aparține și lui însuși, desigur dacă mai are timp, dacă nu cumva țărina, dacă nu cumva... Așa au fost la noi Eminescu, Blaga, Labiș, Nichita. Că uneori se întîmplă ca acel spațiu să devină într-un fel strimt pentru autori dar mai ales pentru opera lor, că parcă nici timpul nu le mai este pe măsură, cred că n-ar trebui decît să ne bucure, vedeți, de-asta ziceam că la prima întrebare ar trebui ca fiecare autor să răspundă cu propria lui operă.

2. Solidar sînt cu toți scriitorii indiferent de generația din care au făcut sau fac parte și tot indiferent de spațiul în care au existat sau există, în care au scris unii, mai scriu încă, alții de-abia acum bat la porțile afirmării. N-ai cum să nu fii solidar cu P. Neruda chiar dacă acum lumea lui este alta, una de umbre, rămîi solidar cu ceea ce a lăsat lumii acesteia, cu opera ; cum să nu fii solidar cu Eliade sau cu Marquez, chiar dacă generația lor e o alta decît a mea, chiar dacă spațiul lor este altul. Sau cum să nu fii solidar cu cei care ca și mine, bat la porțile încă zăvorîte ale afirmării, cu cei care la fel ca mine așteaptă și cît de greu se-nvață așteptarea... întrebați-i, nu pe mine, întrebați-i pe ei. Și-atunci cum să nu fii solidar cu aceștia în primul rînd sau cu cei care au scris primii despre tine sau au fost printre primii care au încercat să te smulgă anonimatului în care cine știe cît ai mai fi putut rămîne fără ei, adică fără Cezar Ivănescu, fără Ion Cristoiu, fără Victor Atanasiu sau Alex. Ștefănescu sau fără Victor Niță sau Ioan Adam, căruia acum ca și atunci îi pot răspunde la fel : n-am nici o carte apărută ; fără ei deci cine știe cît aș mai fi putut rămîne acolo, în anonimat. Sau cum să nu fiu solidar cu toți cei care am fost cuprinși în „Caietul debutanților" pe '81—'82, am zis cuprinși pentru că fiecare aproape dintre cei de acolo am fi meritat o carte, dar asta este o altă față a lucrurilor despre care s-a vorbit atunci. Și cum să nu fii solidar cu Durac sau cu Sibiceanu și cu toată generația tînără de scriitori risipiți pe întreg cuprinsul acestei țări cu care mă mai văd la cîte o ședință a „Confluențelor", vederi destul de scurte și de rare.

3. Nu cred că poate spune cineva că din rîndul tinerei generații de scriitori nu s-au ridicat valori, se poate spune că valorile puteau fi și mai multe, de ce nu sînt ? Sînt prea mulți factori care au concurat și mai concură încă. În primul rînd așa cum am mai spus-o, propriile ei complexe și prejudecăți apoi cele ale celorlalți factori care ar fi putut într-un fel sau altul facilita apariția unor cărți cu adevărat de referință a unor autori de real talent. Pe de altă parte procesul nu mi se pare terminat, aș zice dimpotrivă destule valori încă stau și așteaptă în starea aceea de latență să fie luate în seamă, ascultate și-apoi să înceapă sinuosul drum al afirmării, afirmare care se face tot mai anevoios. Și cum s-ar putea face altfel cîtă vreme sistemul de selecție e perimat ; de cînd nu s-a mai ținut un concurs de editură ? Era totuși un mod, reprezenta o garanție și-o speranță... se pare că nici modul acesta, un fel de capăt de pod, se pare deci că nici el nu mai există, altfel cum se explică cei aproape 4 ani în care n-a fost dat nici un anunț, n-a fost anunțată apariția nici unei culegeri selective cu debutanți. Și pentru că tot vorbim de solidaritate, iar eu spuneam chiar de la începutul răspunsului dat la cea de-a treia întrebare și anume că sînt solidar cu toți scriitorii indiferent de generația din care fac parte și ziceam indiferent, pentru motivul că într-adevăr, în ultimă instanță contează mai puțin generația din care vii, ce mai rămîne să conteze este aportul la acel țel comun : ridicarea culturii noastre în rîndul marilor culturi universale. Acesta, mi se pare a fi țelul comun al tuturor scriitorilor din România.

4. Un prim rol în începuturile afirmării unei generații poate cel mai important îl au revistele literare, dintre acestea **Suplimentul este singura dintre revistele centrale** care mai debutează pe cîte cineva. **Și tot Suplimentul este revista care la diferite rubrici reia publicarea unora din autorii debutați de ea ceea ce nu mi se pare a fi deloc puțin.** Deci tot ce-a făcut e bun făcut ; consider însă că poate face și mai mult și asta în ce-i privește pe cei care au intrat deja într-una din selecțiile **Caietului debutanților** și mai ales pentru cei care au depusă carte ar trebui, împreună cu autorul, urmărit mersul manuscrisului în cadrul editurii, stadiul editării și eventual dacă e cazul luată atitudine pentru că sînt unii autori efectiv lipsiți de experiență. În ce mă privește, n-am decît a mulțumi „Suplimentului" pentru cele cîteva apariții, de altfel tot lui îi datorez și debutul. Spuneam că ce a făcut pentru tînăra generație e bun făcut, sînt însă convins că mai poate face destule, iar faptul că redactorii sînt toți din rîndul acestei generații îmi dă garanția că se poate.

● **NELUȚU, București.** Consecvența cu care o cîntați în versuri pe enigmatica Gipsy este impresionantă. Am primit pînă acum de la dv. aproape o sută de poeme închinate ei. Cu aceeași consecvență vă păstrați și stilul :

„Sufletul lui Gipsy nu poate fi văzut,
Iar dacă totuși îl vezi ești pierdut“ etc.

Vă rog să mă țineți în continuare la curent cu tot ce mai aflați despre sufletul lui Gipsy.

● **GEO GLAVA, Turda.** Ca numeroși alți corespondenți, confundați modernitatea cu nefirescul exprimării :

„încercări cîte stivă
spre văi acum
osul frontal
muzică-n țesuturi captivă
pe scrin praline
de gerovital“

Ar fi trebuit să vă sancționez răspunzîndu-vă și eu : versurile dv. stern piramidal antinevralgice în ecluză canapele la mal.

● **MARIA MIHALI, Borșa, Maramureș.** Este original modul în care vedeți lumea înconjurătoare (cu atît mai mult cu cît la vîrsta dv. — optsprezece ani — nu oricine reușește să reziste influențelor exercitate de poeții învățați în școală). Reproduc poemul cel mai dens, **Zăpezi II**, și aștept și alte manuscrise :

„dimineața orele
au suflet de copil
arterele preistorice
ale naturii sînt pline
de cuvinte și fluturi
ninge absent
peste gramatica zeilor
iar în uimirea mea
se face polenizarea
dincolo de respirația
florii
un cîine latră la realitate
o dimineață ca oricare alta
țăcănitul mașinii de cusut
întrerupe ninsoarea“

● **G. N., Pașcani :** „În cazul unui răspuns prea rece, vă rog să dați numai inițialele din numele meu.“

Am înțeles. Rămîne să vă imaginați răspunsul.

● **IOAN BOTEZATU, Oituz, Bacău.** Melancolia care adie în versurile dv.

CENACLU prin corespondență

este livrescă, lipsită de intensitatea trăirii pe cont propriu, dar are farmec :

„voci
adunau cu grijă pescarii
în năvoade
peștii se devorau unii pe alții
iar noi oricum nu mai avem
în acvarii
pești-șori cu solzi de argint“

„Așteptăm amîndoi Archis un semn
și-n fiecare dimineață ne primenim
visele
zgîriate pe o tăbliță de lut
cu un greier astupăm urechile
pereților
trecutul e făcut din lucruri
fără conștiință
spuneai
privind peste drum cum se schimbau
reclamele“

Mi-ar face plăcere să-mi mai scrieți.

● **MIHAI ION, Vălenii de Munte.** Scrisoarea dv. pare trimisă din secolul nouăsprezece și ajunsă la destinație abia acum (obișnuitele întîrzieri ale poștei !) :

„Mi-e dor de buzele fierbinți
Ale iubitei mele
De ochii ei adînci, cuminți
Ca două pure stele“

● **MARIUS POPESCU STOLNICI, Slatina, GHEORGHE C., Pitești, ANA IOANA OPREA, Slatina, DANIEL MOȘOIU, Zalău, LETIȚIA DINU, București, EUGEN STROESCU, Brașov, MARIN MĂCIUCĂ, Baia Mare, ION POPESCU, Tîrgu Jiu, ZĂPĂCEL INSPIRESCU DELACRAIOVA, București, DUMITRU BUCĂLAE, București, LAURENȚIU GAL, Galați, MIRON MANEGA, București, CENACLUL „GÎND ÎNARIPAT“ AL ȘCOLII GENERALE NR. 9 CĂLĂRAȘI (MIREL IOSIF, FLORIN OVIDIU ZAINEA, MĂDĂLINA MOLDOVEANU, DORINA GHEORGHE, GEANINA PÎRVULESCU, IULIANA ENCIU, IONEL BOGDE, MIHAELA ACHIM), DANIELA DORIN, Iași, FLORIN TRIFAN, Galați, DAN RAIA, Porțile de Fier II, Mehedinți, VIRGILIU VERA, Hunedoara, CHRISTIAN LEVANT, București, MARIANA LANGASCHEK, Bîrlad, DANIELA SIMIONESCU, București.** Textele nu sînt publicabile, dar vă îndreptățesc să faceți și alte încercări.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

ANTOLOGIA cenaclului prin corespondență

Paul Arețu

Cele mai multe dintre poemele lui Paul Arețu (profesor de franceză la Caracal) sînt un fel de comunicate febrile referitoare la condiția de poet. Autorul ne ține la curent, într-o manieră dramatică, cu ce i se întîmplă unui om care scrie. Deocamdată relatarea sa ne captivează, dar s-ar putea ca în viitor să devină irelevantă din cauza repetării. De aceea, i se poate sugera lui Paul Arețu să asigure poeziei sale o mai mare deschidere spre diversitatea existenței.

CREATOR

în camera întunecată își făurește chipul
trebuie să știți că de veacuri
nu l-a văzut nimeni
dar sînt semne că trăiește
lucrînd la operă
căci din cînd în cînd cere
pămînt
apă
foc
aer

PRIZONIERII LUMINII

În topitoria lumii
miezul de lumină al stelelor
măduva lor
s-a năruit pe pămînt
sub formă de uriași turțuri
de lumină solidă
Suntem legați de cer prin lumină
suntem prizonierii luminii
Razele stelelor se sprijină în noi
ca țîlțeșii înfipți în uscat ai unor
animale cosmice
picături grele de lumină
ni s-au sleit peste priviri
Mircasa pierdută este între capcanele
nopții
Peste rugul ei mocnit
trandafir sub cenușă
eu cu lumină ard răsucindu-mă în lumină
Prin aer trec ferigi zburătoare
și fluturi cu ochi din argint
și păsări transparente șchiopătind
prin zăpezi
transportînd cîntece de dor în spinare
Întinși în tranșeea neliniștii
tu noapte cu zi
învățăm veșnicia a muri

LABIRINT

nu știe ce scrie
aude un vaier pe care-l traduce
este un simplu executant
nu știe cine murmură
are numai momente de claritate
lumina i-o toarnă un duh din burdufuri
umplîndu-i chilia
ochii lui o sorb pe îndelete
scrie de veacuri
traducînd nevăzutul
uneori simte în el urme proaspete
enigmatice
atunci pleacă în căutarea vînatului
în timpul acesta pe colțul pupitrului
el continuă să scrie
uneori la ușa chiliei vede urme proaspete
atunci pleacă în căutarea vînatului
în timpul acesta pe colțul pupitrului
el continuă să scrie
din aer se pogoară cuvîntul
și moare ca pasărea phoenix

STARE

De departe mi se părea o unitate militară
(unitate de spațiu)
De aproape mi se pare un cimitir
(unitate de timp)
Din ranițele soldaților răsar flori înalte
cercetate de albine ingerești
Cert este că primăvara
lovește cu berbeci sîngerii
în porțile albastrului
Cert este
că sub cenușa inimii
terenul este minat
Dinspre eringul femeilor
năvălesc haitele de miresme

CĂCI SUNT ÎNDRĂGOSTIT

voi lupta cu arme din lemn
cu lance din os
cu sofisme
cu steagul unei trestii
sînt îndrăgostit de stafiile numerelor
voi lupta cu arme de fum
dar nu e bine
voi lovi tobele frunților spre a ridica
pleoapele aurăriilor
voi trezi materia
căci nu e timp
în clepsidra inimii
căci sînt îndrăgostit
cale desculț printre monezile prafului
căci sînt îndrăgostit
am în pumn raze
voi lupta cu cele triste aripi
voi fi limba ce se pătimește pentru
cîntecul clopotului
căci sînt îndrăgostit

Lumea cu amănuntul

Ava Gardner revine *)

Produs pur al aparaturii de vise de la Hollywood, Ava Gardner este făcută să seducă după două criterii : frumusețe și senzualitate. Talentul era pe atunci secundar. „O stea nu este deloc o actriță de cinema, ci o persoană capabilă de un minimum de talent dramatic, a cărei față exprimă, simbolizează, încarnează un mit colectiv“. Această definiție a lui André Malraux pare scrisă pentru Ava Gardner, căreia îi plăcea să declare : „Nu cred că sînt o bună actriță, și voi merge chiar mai departe : nu sînt deloc actriță...“.

. . . . . .

A cincea fată a unei familii de fermieri puritani din Carolina de Nord, Ava Gardner — cu numele său adevărat — se pregătea să devină secretară. În timpul unei vizite la sora ei Bappie, căsătorită la New York, cumnatul ei, care era fotograf, a fotografiat-o și a expus clișeele în vitrina magazinului său. Un curier de la Metro Goldwyn Mayer — trimis de destin — trecu pe acolo și o remarcă. Ea turnă o probă de încercare mută, căci accentul ei specific din sud risca să strice totul. Dar frumusețea sculpturală și distrugătoare a acestei brunete cu ochii verzi, cu corpul perfect, a entuziasmat pe atotputernicul de la M.G.M., Louis B. Mayer, care a exclamat : „Ea nu știe să joace, nu știe să vorbească, este fantastică !“ Acesta era același om delicat care o considerase pe Greta Garbo „o femeie de mare talent“... Uzina de staruri a prins-o pe Ava în angrenajul ei învățînd-o să clipească, să surîdă și să-și piardă teribilul ei accent. Ea a interpretat mici roluri în vreo douăzeci de filme, înainte de a deveni vedetă consacrată în 1946, la douăzeci și patru de ani, în **Ucigașii**, unde ea apare alături de Burt Lancaster. Această primă adaptare a lui Hemingway, apoi **Zăpezile de pe Kilimandjaro**, i-au adus noroc. Ea a început filmele de succes : **Pandora, Orașul de sus, orașul de jos, Showboat, Mogambo, Cavalerii Mesei rotunde, Încrucișarea destinelor, Maja nudă..., Șapte zile în mai, Noaptea iguanei, Viața și epoca judecătorului Roy Dean, Pasărea albastră...** Mai tîrziu ea a apărut într-o serie de filme catastrofe : **Turnul infernal, Răscrucea Casandra, Cutremurul.** Ea a mai turnat în 1982 la Roma **Regina** cu Anthony Quinn și Anna Karina.

Prezentare și traducere de
ILEANA CONSTANTINESCU

*) După articolul „Ava Gardner à soixante-deux ans, elle fait un retour triomphal“, semnat de Sylvie Bonin și apărut în revista Madame Figaro din 21 iulie 1984, p. 35—36.

(Va urma)

Cronica literară în linii frînte

de LINU

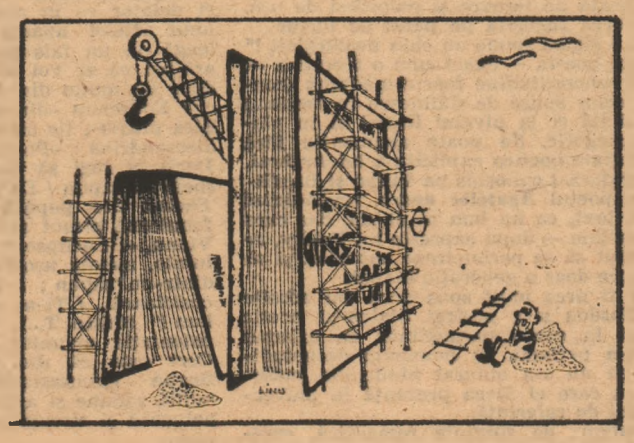

Ion Brad, Romanul de familie, vol. I, II, Editura Eminescu, 1986.

Cele două volume din **Romanul de familie**, de Ion Brad, însumează peste opt sute de pagini și poartă urmele unui impresionant efort de construcție.

Tabela de marcaj

Luna de miere

De cînd cu faima, echipele noastre își pregătesc campionatul numai prin depărtări, pe bază de invitații simandicoase. Ca mîine-ncepe dansul și e de presimțit o toamnă europeană bogată ca ploile din ultimele zile. Bogată pe toate liniile, la cluburi și la „națională“, dacă e să ne luăm după semnele care se arată și după optimismul care dăinuie de la Sevilla încoace. Măi și ce ne-am mai bucura dacă va fi să fie așa și dacă echipele europene (inclusiv naționala !) s-ar lua după Steaua ! Deocamdată, însă, așteptăm primul fluier cu gîndul la meciul de la 10 septembrie, cînd vom da piept cu Austria. O lună a mai rămas, luna de miere și de speranță, de pregătire cu zîmbetul pe buze și de debut de campionat. Că, după aia, se inaugurează bătălia pentru calificarea la un nou Turneu final și, vorba lui Andone, care declara unui confrate : „Neparticipînd la Mundialul mexican, echipa Austriei a putut să-și construiască în timp o nouă echipă, tînără“. Bine că în Mexic nu ne-am dus nici noi, dar la tînărire tot nu ne-am gîndit, bazîndu-ne pe miracolele medicinei, care i-a refăcut complet — se zice — pe Iorgulescu, Țicleanu și Cămătaru. Să vină și Costică Ștefănescu înapoi, și Balaci să se întoarcă imediat la „națională“, să-l aducem chiar și pe Puiu Iordănescu în teren, întrucît, fiind antrenor secund la lot, are și el drept de joc și la Sevilla nu s-a mișcat deloc rău ! Să fim noi mai isteți ca toată lumea și ca austriecii, bineînțeles, păstrînd nu numai scheletul lotului care n-a atins platoul mexican și adăugîndu-i un al doilea lot, de sparring-partneri ! De altfel, la prima convocare a lui Lucescu s-au adunat vreo 30 de flăcăi, care mai tineri și mai plini de speranță, care după cură cu „Aslavital“, avem de toate și, luîndu-ne, ca întotdeauna, după prognozele lui Ioan Chirilă, putem zice și noi că „toate neîmplinirile și toate părerile de rău crecază o stare de mobilizare“! Așadar, să ne-adunăm toate părerile de rău și toate neîmplinirile fotbalistice, ca să ne mobilizăm cît mai tare și să-i batem pe austrieci, cu echipa lor tînărită. Pînă atunci, să-ncepem și campionatul și să ne bucurăm de luna asta de miere care ne mai surîde !

HORIA ALEXANDRESCU

eveniment

O nouă ediţie Hasdeu

POEZIA CA ÎNCEPUT

B. P. Hasdeu, OPERE, I, Ediţie, note, comentarii, variante şi indici de Stancu Ilin. Studiu introductiv de George Muntean. Traducerea versurilor Raluca Tulbure şi Victor Tulbure, Colecţia „Scriitori români", Editura Minerva, Bucureşti, 1986.

Enciclopedism şi disponibilitate

Prejudecata că vocaţia multidisciplinară, plurivalenţa profesională înseamnă enciclopedism s-a conturat în cultura noastră la sfîrşitul secolului trecut şi a angrenat o controversă sterilă ce se perpetuează încă.

Astăzi specializarea pe felii de activitate a devenit, fatalmente, necesară, şi noi ştim — cum se zice — din ce în ce mai mult despre din ce în ce mai puţin.

Desigur, enciclopedismul a fost posibil numai pînă la un anumit moment de dezvoltare şi acumulare al cunoştinţelor, cînd o genialitate orizontală putea să perceapă totul şi să anticipeze progresiunile verticale — verificabile prin deveniri — ale tuturor domeniilor de ilustrare ale umanităţii.

Nu am fi făcut prezenta introducere dacă prefaţa la ediţia (critică) de opere (complete) a lui B.P.H. nu ar începe cu această foarte didactică frază : «După Dimitrie Cantemir şi Ion Heliade Rădulescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu reprezintă al treilea „spirit universal" ivit în cadrul culturii române, nefiind cu nimic mai prejos de oricare alte gigantice naturi creatoare care au ilustrat în felul lor, după timpuri şi locuri, plenitudinea geniului uman. I-au urmat lui Hasdeu, ţinînd seama doar de culmile ce se văd mai departe, Eminescu, Iorga, G. Călinescu». Controversa istorică a fost dacă aceştia sînt, şi alţii nu sînt «spirite universale», dacă mai trebuie să adăugăm pe cineva sau dacă e necesar să eliminăm nominalizat vreunul din cei şase.

Dar în viziunea modernă asupra creativităţii, erudiţiei şi polimorfismului cultural, Hasdeu nu mai poate fi numit o personalitate enciclopedică, cît un fundamentalist al marilor proiecte utopice. El, cu vocaţia pionieratului absolut, ar fi vrut la noi să edifice totul, să refacă lumea ştiinţei din temelii. El chiar se apucă de treabă şi chiar reuşeşte să facă extraordinar de mult, după puterile noastre comprehensive.

Adevărul e că Hasdeu, care nici măcar nu se profila ca un lider (de conştiinţă, de ideologie), ci doar ca un solid depozitor de informaţie rămîne un spirit perfect contemporan şi consonant cu enciclopediştii francezi, apărut doar cu un secol mai tîrziu şi în acest spaţiu. Locul său în cultura noastră ar fi înaintea lui Heliade şi imediat lîngă Cantemir — singurul enciclopedist veritabil — şi nu printre junimişti care, cu îndreptăţire justificată, îl priveau de sus, cu un zîmbt sarcastic.

Hasdeu, acest «monstrum eruditionis» era, în acelaşi timp, un spirit vechi, devenit, la scara veacului, un poligraf modern cu variate preocupări şi reală ştiinţă a începuturilor diverse, care deţinea ştiinţa pozitivistă a documentării arhivistice exhaustive, ca şi talentul inefabil de a-şi întocmi un plan — **ordo et connexio** — de acţiune, ca şi forţa lucrativă coerentă — cît e omenește posibil — de a termina. Trebuie să adăugăm aici că enciclopedistul, adică : scriitorul (poet, prozator, critic, dramaturg, eseist, publicist), istoricul, filozoful, filologul, folcloristul şi chiar fantezistul onirolog îmbrăţişează numai zona umanistă a culturii ; şi într-o rocadă năucitoare de atribute, cînd îl priveşti cu detaşare, scriitorul pare glacial şi teoretizant, pe cînd scientistul rămîne dependent de exultanţa sentimentală.

ÎNTRE LEONARDO ŞI FAUST

Astăzi, infinit mai impresionant se încheagă imaginea faustică a omului ca personaj, decît a creatorului enciclopedist, prins într-o varietate de preocupări ciclopice, de o «**inspăimîntătoare vastitate**». Mircea Eliade, cărula îi aparţine sintagma de mai sus, şi-a ales ideea de şantier ca semnificaţie existenţială — **omul care face, se face** — afirmă cu îndreptăţire că de la Hasdeu «**au rămas multe şantiere şi foarte puţine monumente**».

În altă ordine de idei, prin pluri-profesionalitate, Hasdeu pare a fi şi primul studios inter-disciplinar, aplicînd metoda pozitivist-istoristă în toate domeniile — deloc puţine — în care s-a încercat.

Actuala ediţie care începe sub auspicii favorabile — numai seria operelor sadoveniene a demarat la fel de greu, dar identic de încurajator — are un precedent glorios în volumul B.P. Hasdeu, **Scrieri literare, morale şi politice,** Ediţie critică cu note şi variante de Mircea Eliade. Tomul I, II, Bucureşti, 1937. Colecţia „Scriitori români". Trebuie numite măcar, ediţia filologică din 1968, **Scrieri alese,** ediţie de J. Byck, cu un studiu introductiv de George Munteanu — programatic incompletă — şi volumul de colecţie **Sarcasm şi Ideal,** versuri şi proză, antologie, postfaţă şi bibliografie de Mircea Zaciu — încă şi mai reductivă tematic —, dar mai aproape în idee şi fără intenţia de completitudine al aceluia de faţă, dedicată exclusiv poeziei. Deci, în sfîrşit, poetul, **numai poetul Hasdeu,** pierdut în manuscrise, caiete şi albume, diseminat în publicaţii şi pe parcursul cîtorva decenii, se regăseşte între coperţile aceleiaşi cărţi.

DE LA BOLINTINEANU LA ARGHEZI

Publicarea poeziei în primul volum de **Opere complete** implică şi o judecată de valoare, şi nu neapărat prejudecată de constatare cronologică ; adică, poezia se socoteşte cea mai slabă activitate din domeniul poli-morfismului hasdeian. Însă nu e mai puţin adevărat că, cel puţin, în cîteva texte, «magul de la Cîmpina» face relevanţă de mare poet, că poezia sa încă performează estetic, că are potenţialităţi semnificante. Cine nu-şi aminteşte de o strofă, eventual de două, din **Viersul :**

„O poezie neagră, o poezie dură,
O poezie de granit,
Mişcată de teroare şi palpitînd de ură,
Cu vocea răguşită pe patul de tortur
Cînd o silabă spune un chin nemărginit !"

Acum, poezia — exact cum o teoretiza —, de o concretitudine foarte modernă (contrar celor spuse de Călinescu în **Isoria...**) e lizibilă şi la nivelul literal şi în planul alegoric. Se poate recunoaşte fără dificultate poetica explicită a lui Arghezi. Chiar dacă-i cunoştea pe Villon şi Baudelaire, poetul **Agatelor negre,** revendicînd acest text, ca un bun al altuia, dar care îi aparţine — după expresia lui Valéry, ar fi putut să se perimetreze autohton şi să coboare doar o generaţie înapoi.

Ar fi prea mult spus dacă am admite că Hasdeu şi-a păstrat Status-ul poetic intact în contemporaneitate, că lirismul nu s-a perimat, în imanenta desuetudinii, că nu s-a obturat nimic din mesajul cu care el făcea prezenţă în universul lui de referinţă.

Desigur, de sorginte romantică, cerebrală, concepţională, poezia hasdeeană, de o austeritate prometeică şi hiperbolic altruistă, atinge întotdeauna sublimităţile tensionale.

Judecate integral, poeziile oferă gustului actual o lectură arheologică şi puţine versuri sînt de reţinut ; totuşi imaginile terifiante şi pan-demonismul (din **Complotul bubei,** 1869, iarăşi o ascendenţă pentru blestemele argheziene), vehemenţa ironică din **Odă la ciocoi,** 1869), sau pastelaţia granitică din **Bradul,** 1863 — reprezintă teme şi idei novatoare la nivelul contextualităţii lirice din acea perioadă.

Întotdeauna însă exprimările teoretice sau poeziile despre poezie sînt mai interesante şi mai creative decît poeziile înseşi. Textele sale programatice, poeticile sale explicite (sau implicite) au o neaşteptată modernitate în comparaţie cu poezia propriu-zisă, atinsă, astăzi, în bună parte, de caducitate sau intrată în sfera referenţială absorbantă a liricii bolintiniene.

De aceea, ar fi fost interesant ca în acest prim volum, alături de poezie, să avem şi poeticile hasdeene în limbajul prozastic al criticii — destul de numeroase, de altfel.

Excurs în posteritate

Ce ne mai poate spune astăzi poezia lui Hasdeu, după ce am parcurs întreaga evoluţie ulterioară a genului liric, după ce am absorbit întregul spor estetic, după lectura lui Eminescu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu şi Nichita ? O lectură istorico-literară — cum procedează editorii George Muntean şi Stancu Ilin — reaşează opera în epocă şi o fac perfect contemporană cu datele ei generative (tematică, cronologie, fenomenologie biografică). Nu mai are nici-un rost şi nici-un sens să mai dăm astăzi judecăţii axiologice asupra poeziei, ci să ne interogăm fără prejudecăţi, cît mai rezistă unei lecturi contemporane, „uşurinţa versificaţiei" „originalitatea", „culoarea", „nervul" operei. Poezia lui Hasdeu se circumscrie contextualităţii sale literare şi deţine, potenţialmente, virtuţi pentru o re-semnificare în posteritate, prin ineditul situaţiilor tematice şi al asocierilor lingvistice. Desigur, există fragmente amfigurice, aluzii ininteligibile pentru contemporanii noştri, pentru că nu putem să asimilăm integral codul meandrelor politice ale timpului său ; în schimb putem să înţelegem şi să interpretăm poezia trecutului ca etapă asumată a poeziei actuale. Hasdeu rămîne la exemplaritatea aluzivă a fabulei, fără să uzitoze trans-poziţionarea alegorică a elementelor lirice şi poezia de-semnează, con-semnează sau în-registrează — acestea sînt verbele critice cele mai adecvate —, dar care nu-l individualizează încă pe Hasdeu.

Există multă poezie ocazională la Hasdeu care fie că veştejeşte o vorbă a lui Kogălniceanu — după el, cameleonic şi delator — în senat, se împotriveşte unui articol apărut în **„Românul"**, se leagă de un fals politician, Iancu Strat, arătînd că ar voi să fie ca-Strat, reproduce un motto din discursul lui Manolache Epureanu «din care se naşte un nor fără ploale», fie că se amuză de nimicuri alecsandrine : «Poetul nu mai este bun / Decît la regi să fie slugă / Şi să-i tot spele cu săpun / De linguşire şi de rugă, / Făcînd din pupăză — păun !", fie că fabulează picant sau în pudibonderia lui Vianu, «cu eclipse de decenţă» : „De-aş fi iubito, spumă uşoară, / Ce-n valuri lese dintr-un săpun ; / Ţi-aş spăla faţa, gît, cosicioară... / Ţi-aş spăla toate ca un nebun !" **(Către T...),** fie că îşi exhibă cu ostentaţie anumite complexe junimiste. Cert este că din foarte multa versificaţie circumstanţială a lui Hasdeu, multă rămîne şi astăzi, pentru că se perpetuează şi circumstanţele umane şi literare.

Marea descoperire a mijlocului de veac XIX a fost istoria — care, imediat se va particulariza, deci vor apare şi istoriile literare, ale ştiinţei, ş.a.m.d. — poetul porneşte la contemporaneizarea istoriei, prin ideile actualităţii şi prin specificul spiritualităţii naţionale. Şi ideile moral-poetice îşi descopereau fondul generativ în : problema alogenilor suspuşi şi decizionali social, în avuţia sterilă a aristocraţiei şi productivitatea sănătoasă a poporului : „Nebun, nebun de mii de ori / Acel ce cată grîu şi flori / Pe munţii rătăciţi în nori : / Sunt tari, sunt nalţi, sunt de granit, / Dar fruntea lor cea triumfală / Abia rodeşte cu sfială / Un muşchi mănunt şi otrăvit".

Curios, Hasdeu credea că ficţiunea, literaturitatea, calofilia — altminteri mărci ale sterilităţii — revin domeniului prozei, pe cînd poezia ar trebui să se nutrească din realitatea documentară ; şi vorbea despre fiorul liric cam în termenii în care noi gîndim autenticitatea reportajului („gazetărie curată" — se enervează Pompiliu Constantinescu — dar şi el la modul său, îndreptăţit). Citez din acelaşi text fundamental **Viersul :**

„Lăsaţi pedestrei proze minciuna curtezană
Al cîntului entuziasm
Respinge veselia spoită şi vicleană,
Cînd totul împrejuru-i printr-o imensă rană
Exală din congrenă un colosal miasm !"

Călinescu are perfectă dreptate şi nu trebuie să înţelegem la polul minus ceea ce afirmă : «Poetul exuberează, dar e arid, fără percepţia furtunilor naturii, mai mult invectiv, sarcastic, polemic, fără obiect precis». Faptul că mai mult vorbeşte despre poezie decît o ilustrează — ilustrează cel mult nişte evenimente circumstanţiale — îl supără pe divinul critic, dar aproape că devine o probă de anexare la morfologia modernităţii ; pentru că Hasdeu este primul nostru mare scriitor care scrie poezii pe tema poeziei (cîteva titluri : **Viersul, Testamentul poetului, Idealul poetului, La Leonora, Doină postumă,** ş.a.).

În schimb, **codificarea bucolică** nu depăşeşte poetica bolintineană. Deocamdată pastelul general ar fi, în trei versuri : „L-a paserei cîntare legănată, / L-al florilor balsamic aromat, / Sub cort ceresc, pe-al luncei verde pat"... ceea ce ne trimite la **Sburătorul** lui Heliade (de la care împrumutase şi formula şi modelarea culturală enciclopedică).

Portretele negre, tablourile apocaliptice **(Complotul bubei, Odă la ciocoi, La casa de nebuni),** chiar aluvionare, descărnate de imagistică şi pline de verbozitate sînt competitive încă în planul rezistenţei estetice — ceea ce denotă, prin deceniul VII al secolului trecut, o perfectă sincronie a poeziei cu proza, căci şi contemporanul său Nicolae Filimon reuşeşte tot cu eroi negativi şi în cadramente epice ale mîrşăviei şi decavării.

Excelente şi încă semnificante sînt unele fabule **(Ciinii şi lupii, Femeia inecată)** — cel puţin la nivelul Grigore Alexandrescu — şi net superioare „duhului" antonpannesc, quasi-folcloric, cum mai crede un exeget. Orice poet contemporan ar fi mulţumit de conotaţiile unui alt vers : «**lacrimă rece într-o mare caldă**» (sau invers), desemnînd condiţia poeziei în imediatitatea scripturistică.

Această excelentă ediţie — ar trebui o cronică separată despre procedeele şi principiile ei — beneficiază pentru prima dată şi de textele scrise de Hasdeu în ruseşte (cu superlative simţăminte româneşti). Victor Tulbure şi Rodica Tulbure au găsit de cuviinţă că cea mai exactă echivalenţă trebuie să devină sinonimă cu textele hasdeene româneşti din perioada imediat următoare. Aşa că nu putem să elucidăm evoluţia — sau saltul —, creativ, al unui scriitor în succesiune bilingv.

Cu certitudine marea operă a magului de la Cîmpina nu este doar un imens cimitir de intenţii ; poetul nu s-a perimat în totalitate, scientistul a fost corijat doar în amănunte ; fascinaţia personalităţii sale a rămas intactă, pentru că în total, acţiunea hasdeeană e convertibilă la sintagmele modernităţii şi chiar ca unică entitate spirituală multiplicată în felurite varietăţi estetice, culturale, sociologice.

Magnum Hasdeum Editiae, preconizată în 20 de volume debutează cu poezia pentru că poezia reprezintă **incipitul** operei. Cine ştie cînd se va sfîrşi şi cum va arăta finalmente colectivul pluridisciplinar de la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", din care nu lipseşte decît patronul spiritual şi onomastic. Deocamdată prefaţa acoperă exegetic întreg domeniul literaturii de imaginaţie a lui Hasdeu (poezie, proză, dramaturgie) deci următoarele 2—3 volume vor fi însoţite numai de aparat critic ; dar n-ar fi rău ca altcineva să reia din altă perspectivă personală ceea ce George Muntean epuizează temeinic descriptiv şi superior didactic. Stancu Ilin a adunat întreaga operă poetică. Editorul rămîne consecvent transcrierii interpretative şi aparatul critic e pur funcţional — altminteri ar exista pericolul să depăşească prin gabarit dimensiunile deloc neglijabile ale operei.

Pagină realizată de
AURELIU GOCI

IMPORTANT!

După „Gala tinerilor actori" şi „Gala filmului cu tematică pentru tineret", staţiunea Costineşti găzduieşte între 9—14 august o altă frumoasă manifestare artistică : **Gala jazz-ului.**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii. Tel. 17 60 10, 17 60 20. Abonamentele se fac la oficiile poştale şi difuzorii din întreprinderi şi instituţii — Tiparul : Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — Sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

40 364